

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ IR HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
PEDAGOGIKOS KATEDRA

4-ojo tarptautinio forumo „Teisė būti sveikam ir laimingam“
mokslinių straipsnių rinkinys

„Mokomės gyventi įvairovėje“

2023 m. gegužės 26 d.

Leidinio sudarytojai:

Prof. dr. Rasa Braslauskienė

Doc. dr. Reda Jacynė

Konferencijos organizacinis ir mokslinis komitetas:

Pirmininkas: Prof. dr. Rasa Braslauskienė

Nariai:

Doc. dr. Reda Jacynė

Doc. dr. Aida Norvilienė

Dr. Maryna Ponomarenko (Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського (Odesa, Ukraina), KU SHMF Pedagogikos katedros mokslo darbuotoja)

Lekt. Erika Turauskienė (KU SHMF Pedagogikos katedra)

Dagna Volkovaitė (Klaipėdos lopšelio darželio *Puriena* neformalaus ugdymo mokytoja, ekspertė)

Leidinyje publikuoti straipsniai yra recenzuoti. Autorių kalba neredaguota.

© Rasa Braslauskienė, Reda Jacynė (sud.), 2023

© Klaipėdos universiteto leidykla, 2023

ISBN 978-609-481-172-2

TURINYS

Pratarmė	4
	6
Moksliniai straipsniai	
<i>Rasa Braslauskienė, Lina Ramanauskienė</i> Vaiko saugi aplinka ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kaip socializacijos veiksnys	7
<i>Reda Jacynė</i> Inkliuzinis ugdymas: ką mes turime žinoti	16
<i>Maryna Ponomarenko</i> Vizualiųjų menų vaidmuo įtraukiamajame ugdyme	24
<i>Irma Šutienė</i> Moku daug, tik ne švedų kalba. Kitakalbių vaikų įtraukimas į ugdymo procesą Švedijoje	31
<i>Erika Turauskienė, Rasa Braslauskienė</i> Vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) galimybės įtraukiojo ugdymo grupėje: priešmokyklinio ugdymo mokytojų nuomonė	36
<i>Rosita Vaičiulė</i> Medijų raštingumo aktualijos pedagogo veikloje	43
<i>Dagna Volkovaitė</i> Teatras ir įtraukusis ugdymas <i>Purienos</i> ikimokyklinio ugdymo įstaigoje	51
	58
Stendiniai pranešimai	
<i>Rugilė Braslauskaitė</i> Pozityvaus elgesio palaikymas mažiems vaikams <i>PACE</i> principu	59
<i>Rasa Braslauskienė, Josana Viržintienė</i> Socialinio pedagogo svarba teikiant pagalbą jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams, turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų bendrojo ugdymo mokykloje	60
<i>Ilona Klanienė, Kristina Rutienė</i> Įtraukiojo ugdymo modeliai	61
<i>Edita Kučinskienė</i> Ar svarbus lašelis gėlės žiede?	62
<i>Sonata Laicėnė</i> Patyriminio ir <i>STEAM</i> ugdymo metodų taikymas plėtojant įvairių vaikų kūrybinius gebėjimus	63
<i>Rita Sendrienė, Eglė Noreikienė</i> Inovatyvaus ugdymo sistema <i>STEAM</i> kiekvienam vaikui mokantis matematikos	64
<i>Daiva Sruogienė, Rasa Braslauskienė</i> Kalbos suvokimas – kitakalbio vaiko kelias į komunikavimo kompetenciją	65

PRATARMĖ

Pastaruoju metu tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių švietimo srityje vyksta daug pokyčių, kurių vienas iš jų, tai įtraukiojo ugdymo idėjų plitimas, jų organizavimas ir įgyvendinimas. Įtraukiojo ugdymo pagrindas, tai tikėjimas, kad kiekvienam vaikui turi būti sudarytos galimybės augti ir vystytis ten, kur puoselėjama jo gerovė ir geriausiai tenkinami individualūs, saviti poreikiai bei švietimo pagalbos reikmės (Auškelis, Čižienė, Palačionienė ir kt., 2022; Miltenienė, Valuckienė, Damkuvienė ir kt., 2022). Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo procesai, tendencijos, vyraujančios įtraukties kūrimo patirtys ugdymo įstaigose, įstaigų bendruomenės gyvenime ir ugdymo praktikoje sukėlė naujų iššūkių ir galimybių mokytojams. Forumo tematikos kontekste buvo svarbu išsiaiškinti, kaip realizuojama įtraukiojo ugdymo koncepcija formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigose? Diskutuoti, kaip kuriama įtraukiojo ugdymo kultūra, kokie tos kultūros vertybiniai aspektai? Analizuoti, koks pedagogų, pagalbos specialistų, bendruomenės ir kitų narių požiūris į vaikų įvairovę, jų ugdymą šiandieninėje mokykloje? Kokios yra mokytojų įtraukiojo ugdymo patirtys, išryškinant esmines tendencijas, patiriamus sunkumus ir sėkmę?

Svarbus forumo *Teisė būti sveikam ir laimingam* akcentas yra užsienio lituanistinių mokyklų patirtys. Todėl tęsiama šio forumo tradicija – lituanistinių mokyklų mokytojų, ugdytojų, tinklaraštininkų įžvalgos, tęsiant lietuviybės sklaidą ir tradicijų puoselėjimą vaikams gyvenantiems užsienyje, kurie rodo nenuilstamą norą padėti vaikams išmokti lietuvių kalbą, istoriją, palaikyti ryšį su Lietuva. 4-ojo tarptautinio forumo *Teisė būti sveikam ir laimingam* metu savo patirtimi dalinosi: Eglė Aronen (Lituanistinio vaikų klubo Suomijoje vadovė, tinklaraštininkė), Irma Šutienė (gimtosios kalbos mokytoja Mjölby komunoje Švedijoje (Modersmålsårare, Integrationsenheten, Mjölby kommun), Daiva Sruogienė (Valensijos (Ispanija) lietuvių bendruomenės pirmininkė). *Lituanistinio švietimo ambasadorės* nominacija buvo suteikta KU *Vaikystės pedagogikos* studijų programos studentei Kristinai Saveljevai už sėkmingą lituanistinio vaikų ugdymo organizavimą, virtualių pamokų vedimą, puikias iniciatyvas, nenuilstamą norą padėti vaikams išmokti lietuvių kalbą, ryšio su Lietuva ir lietuviškumu palaikymą bei sąlygų sudarymą vaikų saviraiškai lietuvių kalba Valensijos (Ispanija) mokyklėlėse *Lituanica* ir *ABC*.

Šis leidinys – trečioji mokslinių straipsnių rinktinė, kurie buvo pristatyti 4-jame tarptautiniame forumo *Teisė būti sveikam ir laimingam*, kuris vyko 2023 m. gegužės 26 d. Klaipėdos universitete Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultete. Straipsniuose analizuojamos aktualios įtraukiojo ugdymo patirtys, sunkumai ir sėkmės. R. Braslauskienė ir L. Ramanauskienė atskleidė, kad saugi ikimokyklinio ugdymo įstaiga, tai visos ugdymo įstaigos bendruomenės narių pozityvi sąveika, kuri siekia palaikyti gerus tarpusavio santykius tarp ugdytinių, jų tėvų, pedagogų ir kitų bendruomenės narių, siekia sukurti ugdytiniams palankią ugdymo(si) aplinką, užtikrinant fizinį, emocinį ir intelektualinį saugumą, kad kiekvienas ugdytinis jaustųsi saugus, laukiamas ir priimamas. R. Jacynė,

išryškino, kad inkluzinis ugdymas turi padėti nustatyti visas ugdymo kliūtis ir jas pašalinti bei apimti viską nuo mokymo programų iki ugdymo proceso, taip pat atskleidė probleminius inkluzinio ugdymo aspektus. M. Ponomarenko pristatė vizualiųjų menų vaidmenį įtraukiamame ugdyme, savo asmeninę praktinę patirtį, dirbant su „ypatingais vaikais“ meninio ugdymo priemonėmis bei dažniausiai siūlomas mišrias vizualines technikas, naudojant įvairias medžiagas: popierių, dažus, pieštukus, plastiliną, smėlį ir kt. I. Šutienė išryškino apie Švedijos mokyklose suteikiamas sąlygas atsiskleisti kitakalbiui mokiniui. E. Turauskienė ir R. Braslauskienė atskleidė priešmokyklinio ugdymo mokytojų nuomonę apie vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) galimybes įtraukiojoje grupėje. Autorės nustatė, kad neurotipiniai ir specialiujų ugdymo(si) poreikių turintys vaikai, lankantys įtraukiojo ugdymo grupę, įgalinami aktyviai dalyvauti ugdymo(si) procese; gali daryti optimalią, asmenines galias atitinkančią, pažangą; plėtoti socialinius-emocinius įgūdžius; aktyviai bendradarbiauti su švietimo pagalbos specialistais (logopedais, psichologais, spec. pedagogais ir kt.), tėvais, kitais ugdymo įstaigos bendruomenės nariais ir pan. R. Vaičiulė analizavo medijų raštingumo problemas. Autorė tyrimu nustatė, kad aktualizuojasi poreikis diegti medijų raštingumą pedagogų profesijos rengime ar kvalifikacijos tobulinimo kursuose. Šiuolaikiniame medijų kraštovaizdyje svarbus yra gebėjimas atsirinkti patikimus informacijos šaltinius ir įvertinti turinį. Siekiant į ugdymo procesą įtraukti, kuo platesnę ir įvairesnę auditoriją, medijų raštingumo gebėjimų ugdymas turi būti grindžiamas glaudžiu organizacijų ir institucijų bendradarbiavimu bei veiklos koordinavimu. D. Volkovaitė diskutuoja apie įtraukiojo ugdymo kontekstą, kuris reikalauja keistis iš esmės, pervertinti savo vertybines nuostatas, tobulinti pedagogo kompetencijas, atrasti empatijos jausmą ir taikyti kitokį ugdymo turinį bei metodus. *Purienos* įstaigoje teatrinė veikla organizuojama visiems vaikams teatro studijoje, naudojant ir pritaikant teatrinis pratimus – žaidimus įvairiems vaikams. Teatrinį elementų, priemonių pagalba yra įveiklinama vaiko psichika, vidiniai psichiniai procesai, kūnas, parengiami vaikai aktyviam kūrybiškam veiksmui, atsipalaidavimui ir savo kūno pažinimui.

Siekiant pripažinti vaikų įvairovę, jų skirtynes, tradiciškai dalį forumo sudarė vaikų piešinių konkursas „Aš ir mano įvairūs draugai“, kurio tikslas – suteikti kiekvienam konkurse dalyvaujančiam vaikui galimybę kūrybinėmis ir meninėmis priemonėmis išsakyti savo nuomonę tema: kaip aš matau, įsivaizduoju ir galiu pristatyti save su savo įvairiaisiais draugais? Konkurso nominantų piešiniai yra publikuojami šiame forumo leidinyje. Taip pat leidinyje publikuojami forumo metu pristatyti stendiniai pranešimai.

Įtraukusis ugdymas – atsivėrusi erdvė, orientuojanti tiek šeimas, tiek bendrojo ugdymo įstaigas veikti bendrai, darniai ir kūrybingai, nes mūsų visuomenė jau yra pasiekusi raidos tarpsnį, kai švietimo prieinamumas kiekvienam asmeniui tapo realybe (Grincevičienė, Szerląg ir kt. 2015, p. 26).

Leidinio sudarytojai

Moksliniai straipsniai

VAIKO SAUGI APLINKA IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE KAIP SOCIALIZACIJOS VEIKSNYS

Rasa Braslauskienė, Lina Ramanauskienė

Klaipėdos universitetas

Anotacija. Remiantis mokslinės literatūros analize šiame straipsnyje atskleidžiama, kad saugi ikimokyklinio ugdymo įstaiga, tai visos ugdymo įstaigos bendruomenės narių pozityvi sąveika, kuri siekia palaikyti gerus tarpusavio santykius tarp ugdytinių, jų tėvų, pedagogų ir kitų bendruomenės narių, kuri siekia sukurti ugdytiniais palankią ugdymo(si) aplinką, užtikrinant fizinį, emocinį ir intelektualinį saugumą, kad kiekvienas ugdytinis jaustųsi saugus, laukiamas ir priimamas. Saugi ugdymo įstaiga, tai socialinė aplinka, kurioje vyksta aktyvus vaiko socializacijos procesas, todėl saugios aplinkos ugdymo įstaigoje kūrimas bei užtikrinimas yra viena kertinių mokymo įstaigų pareigų.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: saugi aplinka; ikimokyklinio ugdymo įstaiga, socializacija.

Įvadas. Lietuvos pažangos strategijoje „*Lietuva 2030*“ (2012) teigiama, kad privalu „visose mokyklose sukurti tinkamą mokymosi aplinką“. Remiantis *Švietimo įstatymu* (2011) mokykla turi užtikrinti sveiką, saugią, užkertančią kelią smurto, prievartos apraiškoms bei žalingiems įpročiams aplinką, ugdymo, mokymo, švietimo programų vykdymą, atvirumą vietos bendruomenei ir sutartų įsipareigojimų vykdymą bei geros kokybės švietimą, mažinant neigiamą socialinės ekonominės aplinkos poveikį vaikų mokymosi pasiekimams ir asmeninei raidai (*JT darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m. Lietuvoje*, 2015). Visuomenei tampa labai svarbu užtikrinti ir rūpintis jaunų žmonių gerove, saugumu bei sveikata. Nuo visuomenės narių sveikatos priklauso tautos ateitis, šeimos gerovė bei šalies ekonominis stabilumas. Todėl vienas iš svarbiausių visuomenės uždavinių yra užtikrinti saugią, nesmurtinę, socialinę atskirtį mažinančią, įtraukią, bendradarbiavimą skatinančią ir veiksmingą vaikų mokymosi pradžią sukuriant tam palankią aplinką (Barkauskaitė, Mikalauskienė, 2011; Zuoza, 2013; Buraitytė, Lekavičiūtė, 2019; Gerulaitis, Kazakevičius, Načaitė ir kt., 2016; Paananen, 2021; Oberle, E. ir kt., 2018).

Pasaulio sveikatos organizacija skelbia, kad 20 proc. įtakos sveikatai turi aplinka, kurioje žmogus gyvena. Ugdymo įstaigoje vaikai praleidžia didžiąją laiko dalį, todėl labai svarbu sukurti tokią aplinką, kurioje jie jaustųsi saugūs. Kuriant saugią aplinką ugdymo įstaigoje svarbus vaidmuo tenka visiems ugdymo proceso dalyviams – tėvams, mokytojams, sveikatos priežiūros ir kitų sričių specialistams, žiniasklaidai ir visai visuomenei (*Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras*, 2013; *Lietuvos Respublikos Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*, 2003; *Nacionalinis visuomenės sveikatos centras*, 2021).

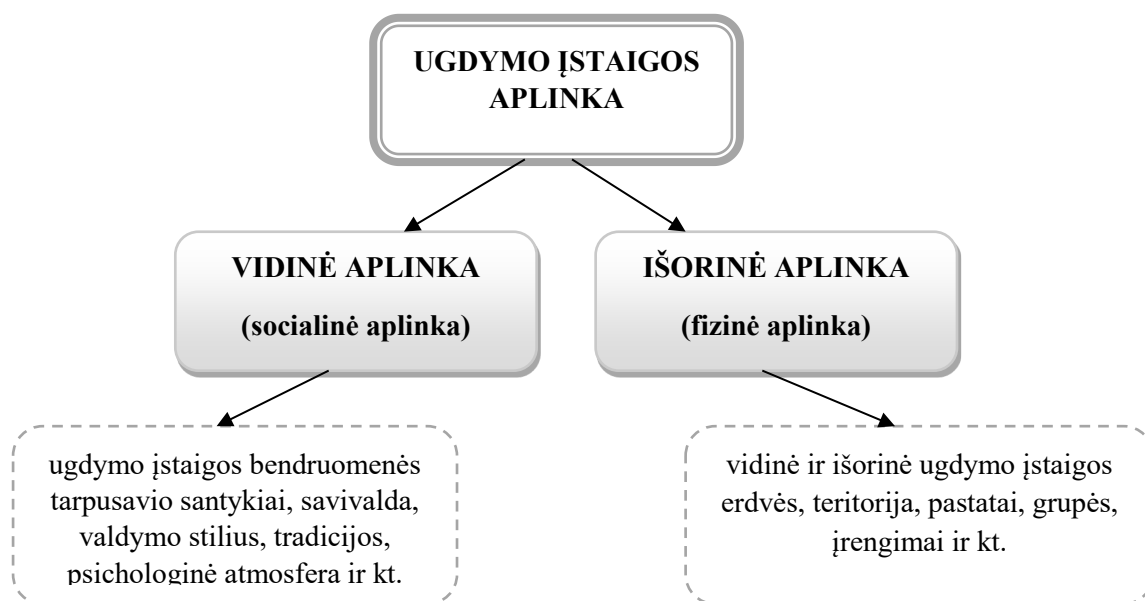
Saugios aplinkos kūrimas ir užtikrinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje tiesiogiai susijęs su šeimos ir pedagogo bei visos bendruomenės bendradarbiavimu, kurį reglamentuoja ir jo svarbą akcentuoja *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija* (1989) ir įvairūs Lietuvos Respublikos švietimo sistemą reglamentuojantys, vystymosi gaires aptariantys ir prognozuojantys dokumentai: *Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas* (1996), *nauja redakcija* (2018), *Vaiko Konstitucija* (2015), *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (2011), *Valstybinė švietimo 2013 – 2022 metų strategija* (2014), *Lietuvos pažangos strategija 2030* (2012). Tačiau, ilgalaikių tyrimų duomenimis, tėvai nesijaučia bendruomenės dalimi ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Dėl šios priežasties teigiama, kad tėvų ir ugdymo įstaigos sąveika nėra glaudi. Tėvai nesijaučia esantys pedagogų partneriais organizuojant ugdymo procesą, modeliuojant jo turinį, o didžioji dalis tėvų su pedagogais bendrauja tik reikalui esant (Miliušienė, 2010; Grincevičienė, 2014). Ugdymo(si) aplinkos sąlygos yra lygiai tiek pat svarbios tiek vaikams, tiek visai ugdymo įstaigos bendruomenei. Todėl ugdymo įstaiga turi sistemingai ir reguliariai kurti ir plėtoti bendravimo, bendradarbiavimo, mokymosi kartu ir vieniems iš kitų kultūrą (Musial, 2014; Traškelys, 2010; Proškuvienė, Ustilaitė, Bulkaitė, 2013), siekiant užtikrinti vaikams pilnavertę fizinę, socialinę, emocinę ir psichologinę aplinką, kuri reikšmingai formuoja palankų bendruomenės mikroklimatą.

Tyrimo tikslas: atskleisti vaiko saugios aplinkos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kaip socializacijos veiksnio teorinius pagrindus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Teorinės literatūros apžvalga

Braslauskienė, R. ir kt. (2022) teigia, kad artimiausia vaiką supanti aplinka yra šeima, ugdymo įstaigos bendruomenė ir bendruomenė, kurioje jis gyvena. Ši aplinka vaikui padeda ugdytis ir socializuotis. Šeimoje vaikai auga, ugdymo įstaigose – ugdomi. Anot J. Končiuvienės (2010) ugdymo įstaiga – tai veiklus vietinės bendruomenės kultūros židinys, stiprinantis ryšius tarp ugdytinių, jų tėvų, mokytojų ir kitų vietinių bendruomenės narių. Ugdymo įstaiga svarbi visuomenėje ne tik savo ugdomaisiais ir kitais principais, bet kaip bendruomenė, jungianti kitus bendruomenių narius. Kiekvienam vaikui grupės ar įstaigos bendruomenė yra artimiausia (po šeimos) socialinė aplinka, kurioje pasireiškia jo gebėjimai, vyksta aktyvus socializacijos procesas (Leliūgienė, Kaušylienė, 2012; Buzaitytė – Kašalynienė, 2015; Green, 2016). Siekiant išugdyti harmoningą asmenybę, gebančią kūrybiškai mąstyti bei kritiškai vertinti, būtina užtikrinti aukštą ugdymo(si) kokybę jau ikimokyklinio ugdymo pakopoje, kad kiekvienas vaikas jaustųsi saugus, laukiamas, priimamas (Traškelys, Martišauskienė, 2016; 2012). Pagal Jungtinių Tautų Vaikų teisių konvenciją, mokytojai ir kitas ugdymo įstaigos personalas privalo apsaugoti jose besiuogančius vaikus nuo bet kokios formos smurto ir išnaudojimo, tad saugios aplinkos įstaigoje užtikrinimas yra viena kertinių ugdymo įstaigų pareigų (Gabrieliūtė, Sabatauskaitė ir kt., 2020). M. Barkauskaitė, J. Mikalauskiene (2011) ugdymo įstaigos aplinką skirsto į išorinę ir vidinę (žr. 1 paveikslą).

1 pav. Ugdymo įstaigos aplinka (sudaryta Ramanauskienės, L., 2023, remiantis M. Barkauskaite, J. Mikalauskiene, 2011)

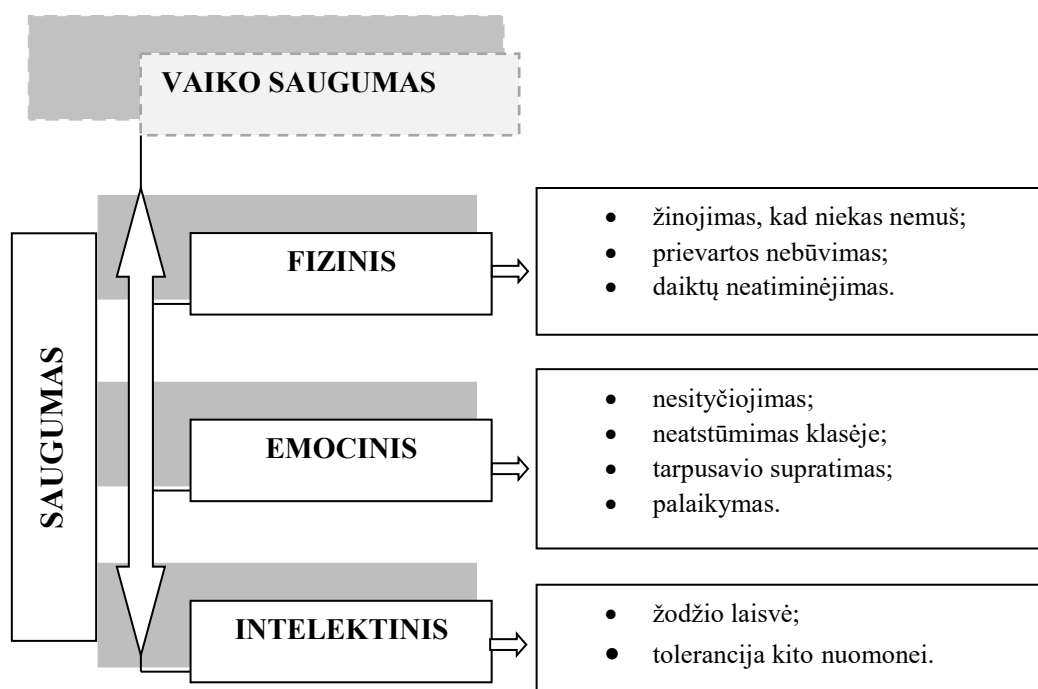
Tinkamai pritaikius fizinę aplinką ugdymo įstaigoje – užtikrinamos sėkmingos sąlygos ugdytiniams ugdytis. Technologiškai turtinga aplinka skatina ugdytinius labiau domėtis ugdomuoju dalyku, aktyviai dalyvauti veiklose, bendradarbiauti su pedagogais ir pan. Geros būklės ugdymo įstaigos pastatai bei įranga, įskaitant žemą triukšmo lygį, švarą, prieigą prie švaraus oro ir vandens, neperpildytos grupės, ne tik paskata ugdytis, tačiau yra labai svarbūs visos ugdymo įstaigos bendruomenės narių gerovei. Atvirksčiai, neprižiūrimi ir netvarkingi ugdymo įstaigos pastatai yra nesaugūs, keliantys nusivylimą visai bendruomenei. Didžiulis mokytojų krūvis, kuris atsiranda dėl grupių perpildymo, sukelia mokytojams stresą, apriboja galimybes ir mokymo metodus. Ugdymo įstaigos kaimynystė, kurioje ji veikia, įtakoja ugdymo proceso dalyvius. Jeigu ugdymo įstaiga veikia nesaugioje aplinkoje, pavyzdžiui didelio nusikalstamumo aplinkoje, tikėtina, kad ir jos bendruomenės viduje kils įvairių problemų (Bartaševičius, 2014; NCSSLE, 2020).

M. Barkauskaitė, J. Mikalauskiene, (2011) nurodo, kad ugdymo įstaigos vidinę aplinką sudaro: įstaigos bendruomenės tarpusavio santykiai; savivalda; valdymo stilius; tradicijos; psichologinė atmosfera ir kt. Remiantis *Švietimo įstatymu* (2011) mokyklos savivalda – tai visos ugdymo įstaigos, mokytojų taryba, kurie sprendžia įvairius klausimus. Ugdymo įstaigos taryba telkia įstaigos, ugdytinių, mokytojų, tėvų (globėjų) bendruomenę demokratiniam ugdymo įstaigos valdymui, padeda spręsti aktualius klausimus ir kt. Mokytojų taryba – aptaria praktinius ugdymo proceso klausimus rezultatus, tobulinimo būdus ir kt. Anot D. Survutaitės (2015) kuriant saugią ugdymo įstaigos vidinę aplinką, ją įtakoja daug veiksnių:

- ✚ ugdymo įstaigos kultūra, kuri lemia jos narių aktyvumą, prasmingą veiklą, sėkmę, pasitenkinimą – stiprų tapatumo jausmą. Ji apima mokyklos vertybes, normas tradicijas;

- ✚ sėkminga ugdymo įstaigos veikla, kuri priklauso ir nuo vyraujančio vadovavimo stiliaus;
- ✚ ugdymo įstaigos veiklos planai, kurie apima nuostatus, ugdymo planus, vidaus taisykles, skirtas įstaigos bendruomenės nariams;
- ✚ prevencinis darbas – tai priemonės, padedančios stiprinti ugdytinio asmenybės ir aplinkos apsauginius veiksnius bei mažinti rizikos veiksnių įtaką (specialistai, vaikų gerovės komisijos veikla, programos ir kt.);
- ✚ bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, tėvais, visa bendruomene.

Vaiko saugumas – vienas svarbiausių ugdymo įstaigos aplinkos aspektų. Kada užtikrinama saugi vaiko aplinka, tada ugdytinis gali sėkmingai ugdytis, drąsiai išsakyti savo mintis ugdomosios veiklos metu, palaikyti pozityvius santykius su bendraamžiais ir pedagogais. Saugumas ugdytiniam suteikia gerą savijautą bei teigiamas emocijas, padeda labiau įsitraukti į ugdymo įstaigos gyvenimą bei ugdymo(si) procesą (Leliūgienė, Kaušylienė, 2012; Trakšėlys, Martišauskienė, 2016). Lietuvos vaikų ir jaunimo centro projekte „Vaikų saugumas – mūsų rankose. Ar jie jaučiasi saugūs?“ (2020) nurodoma, kad saugi ugdymosi aplinka – tai fizinis, psichologinis ir emocinis poreikis, kuris yra būtina sąlyga kitoms veikloms sėkmingai vystytis, mokytis, bendrauti, kurti ir realizuoti savo gebėjimus. Saugi mokykla – tai visos ugdymo įstaigos bendruomenės narių pozityvi sąveika, palaikant gerus tarpusavio santykius. Anot K. T. Bucherio, M. L. Manningo (2015), ugdymo įstaigos saugumas – tai fizinis, emocinis ir intelektinis vaiko saugumas (žr. 2 paveikslą).

2 pav. Vaiko saugumas ugdymo įstaigoje (sudaryta Ramanauskienės, L., 2023, remiantis K. T. Bucher, M. L. Manning, 2005)

Psichologė R. Klišytė (2019) teigia, kad emocinis saugumas, tai vaiko psichinės sveikatos sudėtinė dalis ir normalios raidos sąlyga, kai vaikas jaučiasi saugus, neatstumtas, kai jaučia aplinkinių meilę, palaikymą bei rūpestį. Emocinis saugumas ugdymo įstaigoje – tai saugumo ir patogumo jausmas įstaigos aplinkoje, kuris stiprina pasitikėjimą savimi dalyvaujant akademinėje veikloje be patyčių ir smurto apraiškų (Gabrieliūtė, Sabatauskaitė, Drėgvaitė ir kt., 2020). Vaikams labai svarbu jaustis mylimais, pripažintais, reikalingais. Jie turi jausti suaugusiųjų rūpestį, bendraamžių priėmimą. Vaikui turi būti keliami jo brandą atitinkantys reikalavimai bei vertinamos jo pastangos. Todėl ugdymo įstaigos vaidmuo yra be galo svarbus, nes tai yra vieta, kurioje vaikas praleidžia didelę savo gyvenimo dalį ir kuri gali nulemti jo savijautą bei jo ateitį (Buzaitytė – Kašalynienė, Gudžinskienė, Gasparavičiūtė ir kt., 2018).

Remiantis 2017 – 2018 m. Pasaulio sveikatos organizacijos tyrimu, buvo atskleista, kad Lietuva pirmąją pagal vaikų ir paauglių patyčias tarp ištirtų 45 šalių (*World Health Organization, 2020.*) Nors visuomenėje vis dar vyrauja nuomonė, kad patyčios yra tik paauglystės problema, 2017 m. atliktas tyrimas rodo, jog pagrindinės patyčių formos aptinkamos jau vaikų darželyje. Tyčiotis vaikai išmoksta dar ikimokykliniame amžiuje, pavyzdį imdami iš artimos aplinkos: stebėdami suaugusiųjų, bendraamžių elgesį. Šiuo amžiaus tarpsniu vyrauja žodinė agresija: erzinimas, pašaipios replikos, prasivardžiavimas bei fizinė, tokia kaip trukdymas žaisti, tampymas už plaukų, daiktų gadinimas, atiminėjimas, stumdymas (Ignatavičiūtė, Tomuvienė, 2017; Cameron ir kt., 2017; Douvlos, 2019; Helgeland, 2017; Kerulienė, Užpurvytė, 2017). Todėl pedagogams labai svarbu ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius bei sukurti tokią ugdomąją aplinką, kurioje vaikai būtų emociškai ir fiziškai saugūs (Bernotienė ir kt., 2015; Trakšėlys, Martišauskienė, 2016), nes nepastebinti šių reiškinių ugdymo įstaiga negali vadintis saugia.

Psichologinis saugumas ugdymo įstaigoje (žr. 1 lentelę), tai bendro švietimo proceso sudedamoji dalis, darantis tiesioginę įtaką vaiko ugdymosi pasiekimams, jo gerovei. Todėl kiekviena ugdymo įstaiga turėtų siekti psichologinio saugumo užtikrinimo ugdymo įstaigoje (Ch. Duhigg, 2016; Osher ir kt., 2018).

I lentelė. Psichologinio saugumo užtikrinimas ugdymo įstaigoje

Psichologinio saugumo užtikrinimas ugdymo įstaigoje	Labai svarbu užtikrinti visos įstaigos bendruomenės psichologinį saugumą. Tam būtina motyvuojanti ir saugi darbo aplinka, efektyvi lyderystė ir galimybės profesiniam tobulėjimui. Vienas iš būdų, tinkamai aplinkai ugdymo įstaigoje užtikrinti – visos įstaigos bendruomenei rengiami seminarai ar mokymai psichologinio saugumo tema.
	Svarbu užtikrinti, kad ugdytiniai grupėje jaustųsi saugiai, todėl pedagogai turėtų bendrauti pagarbiai ir palaikančiai, skatinti atvirą ugdytinių mąstymą ir priminti, kad šie tarpusavyje turėtų bendrauti taip pat – aktyviai vieni kitų klausytis, nebijoti dalyvauti veiklose, užduoti klausimus ir pan.
	Psichologinis saugumas stipresnis ugdymo įstaigoje, kuriose jaučiamas bendruomeniškumo ir vieningumo jausmas. Šį jausmą galima puoselėti bendruomenės šventėmis, drauge organizuojamais renginiais ar draugiškais sporto varžybomis su kitomis ugdymo įstaigomis.
	Labai svarbu, kad ugdytiniai, kurie jaučiasi nesaugiai ar patiria psichologinį smurtą, nebijotų kreiptis pagalbos į įstaigos bendruomenės narius. Dėl to būtina tinkamai spręsti kylančius konfliktus – išklausti visas puses, bandyti rasti gilumines konflikto priežastis ir atsižvelgti į visas aplinkybes, individualias situacijas.
Ugdymo įstaigos bendruomenė turi siųsti aiškią žinutę, kad patyčios ar smurtas įstaigoje nėra ir nebus toleruojami. Ugdymo įstaigoje gali būti organizuojamos veiklos ar edukaciniai užsiėmimai smurto ir patyčių temomis.	

Saugi ir palanki ikimokyklinio ugdymo įstaigos aplinka ne tik skatina ugdytinių pasiekimus, gerovę ir savigarbą, bet ir gali apsaugoti juos nuo netinkamo elgesio. Teigiamas ugdymo įstaigos klimatas, teigiamai įtakoja vaikų psichinę sveikatą, leidžia saugiau jaustis socialinėje aplinkoje, kurioje nepasireiškia patyčios. Remiantis EBPO tarptautinio mokinių vertinimo programa *PISA* (2018) pateiktais duomenimis, galima teigti, kad ugdytiniai, lankantys ugdymo įstaigas, kuriose paplitęs didelis patyčių skaičius, labiau linkę atsiriboti, tampa nedrausmingi, vengia bendradarbiauti su mokyklos bendruomenės nariais (*EBPO*, 2019).

Saugi ugdymo įstaiga yra ta, kuri palaiko gerus tarpusavio santykius ir padeda kiekvienam bendruomenės nariui augti bei tobulėti, kurioje kiekvienas vaikas yra priimamas kaip visapusiška asmenybė. Ugdymo įstaiga, kurioje vaikas jaučiasi saugus, tai tolerancija grįsta aplinka, kurioje mokytojai ir ugdytiniai supranta vienas kitą, kurioje ugdytinis turi galimybę klausti, klysti, pasakyti „aš nesuprantu“, kurioje gali drąsiai išsakyti savo nuomonę, pateikti idėjas prieštaraujančias nusistovėjusioms nuostatoms, kurioje ugdytinis nėra teisiamas ir drąsiai reiškia žodžio laisvę. Norint išlaikyti ugdymo įstaigoje intelektualinį saugumą, visi bendruomenės nariai turi žinoti, kad kiekvienas jų yra kupinas savų minčių ir idėjų, dėl to negalima teisti už savitą ir kitonišką nuomonę (Leliūgienė, Kaušylienė, 2012; Bucher, Manning, 2005; Trevor, 2019; Makaiiau, 2016).

V. Gabrieliūtė, B. Sabatauskaitė, P. Drėgvaitė ir kt. (2020) teigia, kad siekiant užtikrinti saugią aplinką ugdymo įstaigoje yra labai svarbu tinkamai pritaikyti visas fizines erdves (ugdymo įstaigos pastatus, patalpas, teritoriją, ugdymo(si) priemones ir t.t.), nes netvarkinga aplinka ar netvarkomos ir neprižiūrimos erdvės neigiamai gali paveikti ugdytinių pasiekimus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Fizinį erdvių saugumas ugdymo įstaigoje

Fizinį erdvių saugumas ugdymo įstaigoje	Siekiant užtikrinti fizinį ugdymo įstaigos erdvių saugumą, svarbu identifikuoti problemiškas ar potencialiai pavojingas vietas. Tai galima daryti stebint aplinką, kalbant su ugdytiniais ir visa mokyklos bendruomene ir/ar atliekant ugdymo įstaigos bendruomenės narių apklausas.
	Fizinį erdvių saugumui užtikrinti būtina kurti saugumo pojūtį visoje ugdymo įstaigos teritorijoje – palaikant nuolatinę ir nuoseklią tvarką ugdymo įstaigos aplinkoje, sutaisant ar pašalinant bet kokią sugadintą inventorių, apšviečiant erdves ir vaizdo kameromis stebint ugdymo įstaigos teritorijos vietas.
	Ugdymo įstaigoje turėtų būti palaikoma tvarkinga, jautri ir bendruomeniškumo bei pasididžiavimo jausmą skatinanti aplinka, kurią sukurti gali padėti koridoriuose vizualizuota ugdymo įstaigos atributika, apdovanojimai ar bendruomenės narių nuotraukos.

Anot N. Strazdienės, A. Burkės (2019) labai svarbu ikimokyklinio ugdymo įstaigose vidaus ir lauko erdvėse suformuoti vaikams įvairias kliūtis (kalveles, įdubas, griovius, barjerus ir kt.), kurios skatintų juos energingai judėti. Tokiu būdu skatinamas vaikų psichomotorinis vystymasis: ugdomi pastabumas, mąstymas, lavinama judesių koordinacija, reakcija ir t.t. Tačiau autorės akcentuoja, kad kliūčių įrengimai turi būti labai apgalvoti, atitinkantys ikimokyklinio amžiaus vaikų judėjimo poreikius, o svarbiausia, užtikrinantis vaikų saugumą.

K. Trakšelys, D. Martišauskienė (2016) teigia, kad dažniausiai ugdymo įstaigos rūpinasi fiziniu ugdytinių saugumu: įrengiamos vaizdo stebėjimo kameros, aptveriamos ugdymo įstaigos teritorijos ir pan. Anot mokslininkų, mažesnis dėmesys kreipiamas užtikrinant emocinį bei psichologinį ugdytinio saugumą, todėl atsiranda įvairių problemų: ugdytinis nenori lankyti ugdymo įstaigos, bijo kalbėti prieš kitus, patiria patyčias ir pan. Fizinis saugumas – tai kada ugdytinis jaučiasi saugus, kai prieš jį nesmurtaujama, kada į ugdymo įstaigą vaikas eina nebijodamas. Saugios aplinkos ugdymo įstaigoje kūrimo metu dažnai susiduriama su šiomis problemomis. Taip pat trukdo ir mokytojų netolerancija bei nesupratimas, netinkami ugdytinių tarpusavio santykiai. Dažnai nesaugumas ugdymo įstaigoje kyla dėl netinkamo auklėjimo, bendravimo bei supratimo stokos šeimoje. Todėl, siekiant sukurti saugią aplinką ugdymo įstaigoje – būtinas visos bendruomenės narių bendradarbiavimas ugdant vaikų gerumą, mažinant jų agresyvumą, sukuriant gerus santykius ir panaudojant tinkamus auklėjimo būdus kasdieninėje veikloje (Auškelytė, Tamašauskienė, 2019; Jocaitė ir kt., 2018; Bucher, Manning, 2005).

Išvados. Teorinė mokslinės literatūros ir dokumentų analizė atskleidė, kad saugi ikimokyklinio ugdymo įstaiga, tai visos ugdymo įstaigos bendruomenės narių pozityvi sąveika, kuri siekia palaikyti gerus tarpusavio santykius tarp ugdytinių, jų tėvų, pedagogų ir kitų bendruomenės narių, kuri siekia sukurti ugdytiniais palankią ugdymo(si) aplinką, užtikrinant fizinį, emocinį ir intelektualinį saugumą, kad kiekvienas ugdytinis jaustųsi saugus, laukiamas ir priimamas. Saugi ugdymo įstaiga,

tai socialinė aplinka, kurioje vyksta aktyvus vaiko socializacijos procesas, todėl saugios aplinkos ugdymo įstaigoje kūrimas bei užtikrinimas yra viena kertinių mokymo įstaigų pareigų.

Literatūra:

- Alpysbaikyzy, M. (2018). *Links between the Aesthetic Education Environment of Schools and Pupils' Artistic Self-Expressio*. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.42.7>
- Amonašvilis, Š. (2009). *Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesa*. Vilnius.
- Barkauskaitė, M. (2016). *Šeimos ir mokyklos ugdomųjų galių integracijos problemos*. *Pedagogika*. <https://ejournals.vdu.lt/index.php/Pedagogika/article/view/1489/988>.
- Barkauskaitė, M., Mikalauskienė, J. (2011). *Saugios aplinkos kūrimas bendrojo ugdymo mokykloje*: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LTLDB0001:J.04~2011~1367180876989/J.04~2011~1367180876989.pdf>.
- Bartaševičius, R. (2014). *Bendrojo ugdymo mokykla mokymosi visą gyvenimą kontinuume: vaidmuo, funkcijos ir jų realizavimo galimybių įžvalga*. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.2014.33.4393>
- Bartaševičius, R. (2012). *Mokymosi aplinka XXI amžiuje*. <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Mokymosi-aplinka-XXI-amziuje-2012-birzelis.pdf>.
- Braslauskienė, R., Vaičiulienė, J., Pruckutė, S., Paulaitytė, L. (2022). *Bendradarbiavimas atvejo vadybos procese, teikiant pagalbą mokyklos nelankantiems paaugliams*. <https://doi.org/10.15181/tbb.v88i1.2503>
- Burvytė, S. (2014). *Apie kokybišką pedagogo sąveiką su vaiko tėvais*. http://www.ugdykim.lt/apie_kokybiska_pedagogo_saveika_su_vaiko_tevais/.
- Buzaitytė – Kašalynienė, J., Gudžinskienė, V., Gasparavičiūtė, D., Radvilė, A. (2018). *Ugdymosi poreikių, kylančių dėl nepalankių aplinkos veiksnių, atpažinimo kriterijai ir rekomendacijos dėl individualios pagalbos mokiniams, turintiems ugdymosi poreikių dėl nepalankių aplinkos veiksnių*. http://www.sppc.lt/wp-content/uploads/2019/02/Leidiny-UGdymosi-poreikiu-kylanciu...-2018_koreguota.pdf.
- EBPO (2019), *PISA 2018 rezultatai (III tomas): Ką mokyklos gyvenimas reiškia mokinių gyvenimui*, PISA, OECD Publishing, Paryžius. <https://dx.doi.org/10.1787/acd78851-en>.
- Girdauskienė, L. (2017). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdomosios aplinkos modeliavimo kaitos tendencijos*. <https://gs.elaba.lt/object/elaba:22297776/22297776.pdf>.
- Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija* (1989). <http://unicef.lt/wp-content/uploads/2017/06/JT-Vaiko-Teisi%C5%B3-Konvencija.pdf>.
- Klišytė, R. (2019). *Vaiko saugumas šiandien ir baubo paieškos*. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/ruta-klisyte-vaiko-saugumas-siandien-ir-baubo-paieskos-18-1092314>.
- Leliūgienė, I., Kaušylienė, A. (2012). *Tėvų vaidmuo kuriant saugią socialinę mokyklos bendruomenės aplinką*. <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LTLDB0001:J.04~2012~1367188494002/J.04~2012~1367188494002.pdf>
- Lietuvos Respublikos Seimas (2003). *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.211767>.
- Lietuvos Respublikos Seimas (2012). *Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>.
- Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas* (2018) <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Vaiko%20teisiu%20apsaugos%20pagrindu%20istatymas.pdf>.
- Lietuvos vaikų ir jaunimo centras (2020). *Vaikų saugumas – mūsų rankose. Ar jie jaučiasi saugūs?* Projektas. <https://lvjc.lt/projektas/vaiku-saugumasmusu-rankose-ar-jie-jauciasi-saugus/>.
- Wasserman, E., Zwebner, Y. (2017). *Communication between teachers and parents using the WhatsApp application*. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. No. 12(16). <https://doi.org/10.26803/ijlter.16.12.1>

Elijus Budrikas 5 m. (mokytoja G. Kontrimienė, Klaipėdos lopšelis - darželis *Puriena*)

Yelyzaveta Odintsova 5 m. (mokytoja S. Gerasymchuk, Klaipėdos lopšelis – darželis *Čiauškutė*)

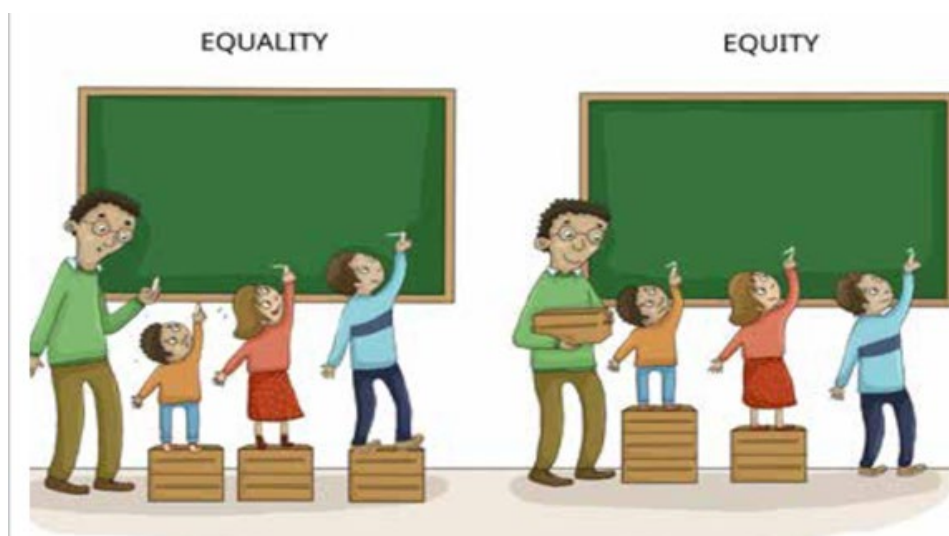
INCLUSIVE EDUCATION: WHAT WE NEED TO KNOW

Reda Jacynė

Klaipėda University

Annotation. This article provides an overview of UNESCO, UNICEF, and United Nations documents on inclusive education. These documents are intended to review the situation of inclusive education, highlight problems, predict improvement opportunities, and present recommendations to various participants in the education process.

KEYWORDS: *inclusive education, United Nations, UNESCO, UNICEF.*

UNESCO *Global education monitoring report, 2020: Inclusion and education: all means all* highlights such problematic aspects of inclusive education:

- ✚ **Discrimination, stereotyping and stigmatization mechanisms are similar for all learners at risk of exclusion.** While 68% of countries have a definition of inclusive education, only 57% of those definitions cover multiple marginalized groups. Despite progress, many countries still do not collect, report or use data on those left behind. Since 2015, 41% of countries, representing 13% of the global population, have not had a publicly available household survey to provide disaggregated data on key education indicators; the region with the lowest coverage is Northern Africa and Western Asia. Recent data from 14 countries using the Child Functioning Module suggest that children with disabilities constitute 15% of the out-of-school population. They face complex barriers. Those with a sensory, physical or intellectual disability are 2.5 times more likely to have never been in school than their peers without disabilities.
- ✚ **Millions are missing out on the opportunity to learn.** In middle income countries, despite a 25-percentage point increase in the past 15 years, only three quarters are still in school by

age 15. Of those, only half are learning the basics, a rate that has been stagnant over the period. And many assessments overestimate how well students are doing: three quarters of students who did no better in multiple choice questions than random guessing were considered proficient in reading in a regional assessment of 15 countries in Latin America.

- ✚ **A key barrier to inclusion in education is the lack of belief that it is possible and desirable.** One in three teachers in 43 mostly upper-middle- and high-income countries in 2018 reported that they did not adjust their teaching to students' cultural diversity.
- ✚ **Identity, background and ability dictate education opportunities.** In all but high-income countries in Europe and Northern America, only 18 of the poorest youth complete secondary school for every 100 of the richest youth. In at least 20 countries, mostly in sub-Saharan Africa, hardly any poor rural young women complete secondary school.
- ✚ **Financing needs to target those most in need.** Across 32 OECD countries, socio-economically disadvantaged schools and classrooms are more likely to have less qualified teachers. One in four countries has some form of affirmative action programme to help the marginalized get access to tertiary education. About 40% of low- and lower-middle-income countries have not taken any measures to support learners at risk of exclusion during the Covid-19 crisis. Teachers, teaching materials and learning environments often ignore the benefits of embracing diversity. Some 25% of teachers in 48 education systems report a high need for professional development on teaching students with special needs. Just 41 countries worldwide recognize sign language as an official language. In Europe, 23 out of 49 countries do not address sexual orientation and gender identity explicitly in their curricula.
- ✚ **While some countries are transitioning towards inclusion, segregation is still prevalent.** In the case of students with disabilities, laws in 25% of countries make provisions for education in separate settings, 10% for integration and 17% for inclusion, the remainder opting for combinations of segregation and mainstreaming. In OECD countries, more than two-thirds of all immigrant students attend schools where at least half the students are immigrants.

These problematic areas of education mentioned above show that there are many and various problems related to the implementation of inclusive education throughout the countries. *The Policy Guidelines for Inclusive Sustainable Development Goals (2020)* states that persons with disabilities are underrepresented in the education system. Estimates suggest that children with disabilities represent about 1 in 7 of all children who are out of school. Many of those who attend school are exposed to education systems that do not adequately support their learning requirements or are provided with lower quality education, including in segregated or special education. UNESCO (2023) believes that every learner matters equally. Yet millions of people worldwide continue to be excluded from education for reasons which might include sex, gender orientation, ethnic or social origin, language, religion, nationality, economic condition or ability. Inclusive education works to

identify all barriers to education and remove them and covers everything from curricula to pedagogy and teaching.

The right to education aims to ensure everyone achieves their human right to access quality education throughout life. An inclusive approach to education means that each individual's needs are taken into account and that all learners participate and achieve together. It acknowledges that all children can learn and that every child has unique characteristics, interests, abilities and learning needs. Special focus is placed on learners who may be at risk of marginalization, exclusion or underachievement. For example, where a child has a disability he or she would not be separated from other learners in school and learning assessments and progress would take the disability into account.

UNESCO's work in this area is firstly guided by the UNESCO *Convention against Discrimination in Education* (1960) as well as *Sustainable Development Goal 4 and the Education 2030 Framework for Action* which emphasize inclusion and equity as the foundation for quality education.

Despite significant progress in the last decade, millions are still denied their right to education and learning opportunities continue to be unequally distributed. Globally, one in five children, adolescents and youth, are entirely excluded from education. Poverty, location, gender, language, disability, ethnicity, religion, migration or displacement status are among factors that continue to dictate and limit opportunities. Nearly 40% of children do not have access to education in a language they understand, and children with disabilities continue to be disproportionately excluded from school. Three quarters of all primary-age children - 9 million- who may never set foot in school are girls. Moreover, since 2000, an upsurge in migration and displacement has led to a 26% increase of migrant and refugee children globally, making their inclusion in national education systems an imperative. Before the Covid-19 pandemic, 20 per cent of children and young people faced exclusion from education on a daily basis. The crisis has made some inequalities more visible, widened existing disparities and led to new inequalities and exclusion in education particularly for marginalized and disadvantaged groups. Some 40% of the poorest countries could not support learners at risk during the pandemic, further demonstrating the fragility of the right to education.

UNESCO (2023) focuses on the inclusivity of the whole education system rather than trying to remove barriers one by one; the emphasis is on how to transform existing systems rather than on how some learners can be integrated into them. It promotes education systems that are based on gender equality, that respect diverse needs, abilities and characteristics and eliminate all forms of discrimination in the learning environment. UNESCO helps Member States develop and implement inclusive policies and programmes which reach excluded and marginalized groups and provide them with quality education and helps governments and partners translate policy into inclusive curricula, pedagogy and teaching and programme design and delivery. Among marginalized and vulnerable

groups, UNESCO pays special attention to children with disabilities as they are overrepresented in the population of those who are not in education. Indigenous people also continue to experience exclusion within and from education.

UNESCO (2023) points to the importance of linguistic diversity in order to achieve inclusive education, because learners may be excluded if learning is conducted in something other than their mother tongue. In addition, multilingual education based on the mother tongue (s) in the early years of schooling plays a key role in fostering respect for diversity and a sense of interconnectedness between countries and populations. Yet linguistic diversity is increasingly threatened as more and more languages disappear. Globally 40 per cent of the population does not have access to an education in a language they speak or understand. Multilingual and multicultural societies exist through their languages which also transmit and preserve traditional knowledge and cultures in a sustainable way.

There are many aspects to be considered in creating an inclusive learning environment including the development of policy with an inclusive lens, adequate and disaggregated data about learners, curriculum, teacher ability and attitudes, language and communication, assistive technology, physical access including transport, and community and family involvement. Children with disabilities are over-represented in the population of those who are not in education. Globally, there are between 93 million and 150 million children living with a disability – 80 per cent of whom live in developing countries. Children and youth with sensory, physical, or learning disabilities are two-and-a-half times more likely than their peers to never go to school. Where disability intersects with other barriers, such as gender, poverty, or remoteness, the risk of exclusion is greater still.

UNICEF (2020) proposes a comprehensive overview and framework for early childhood development policies and programmes, which pertains to several sustainable development goals targets and to all children (see figure 1). The framework goes beyond the education policy and highlights the need for coordination of all programmes (from different areas) that contribute to early childhood development, notably education, health and social policy. In doing so, it presents and links the different service delivery platforms providing services to pre-school age children.

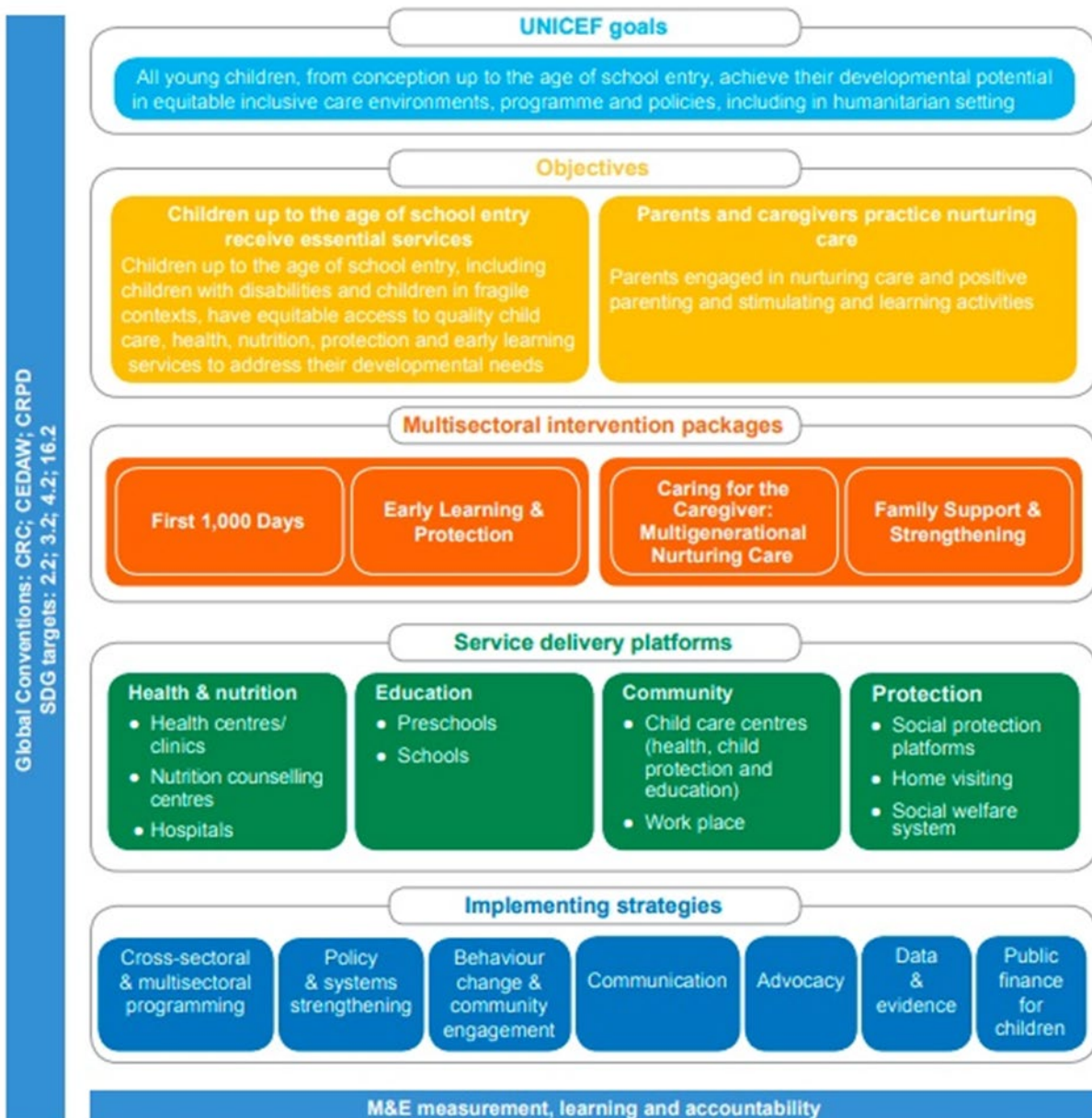

Figure 1. UNICEF’s programme guidance for early childhood development (source: *The Policy Guidelines for Inclusive Sustainable Development Goals. Quality Education*. United Nations. 2020, p. 41)

For children with disabilities, measures addressing their requirements and supporting their early development must:

- ✚ be directed to enhancing the natural environment (parents and caregivers) of the child with disability, to make it supportive of their development;
- ✚ aim at ensuring that children with disabilities always participate in inclusive settings with other children;
- ✚ not only look to the medical output of the identification of the impairment and to intervention measures but also to the social development of the child, including by addressing attitudinal (and other) barriers that may hinder their participation.

The inclusive early childhood education system, coordinated with other sectors, and awareness among parents of children with disabilities are fundamental. At the *International Forum on Inclusion and Equity* in Cali, Colombia in 2019 young people, government officials, educators, civil society, and multilateral organizations representatives pledged themselves to the Cali Commitment, a reaffirmation of the international human rights agenda reflected in the Sustainable Development Goals and the *Education 2030 Framework for Action*, which recognizes the urgent need to provide equitable and inclusive quality education for all learners, from the early years through compulsory schooling, technical and vocational education and training, higher education, and lifelong learning. It calls on governments to step up efforts to achieve inclusion in education with special emphasis on the role of civil society and the involvement of marginalized groups (UNESCO, 2023).

References:

Global education monitoring report, 2020: Inclusion and education: all means all. UNICEF. 2020. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>

The Policy Guidelines for Inclusive Sustainable Development Goals. Quality Education. United Nations. 2020. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/policy-guideline-sdg4-education.pdf>

What you need to know about inclusion in education. UNESCO. 2023. <https://www.unesco.org/en/inclusion-education/need-know>

Summary

INKLIUZINIS UGDYMAS: KĄ MES TURIME ŽINOTI

Reda Jacynė

Klaipėdos universitetas

UNESCO *Global education monitoring report, 2020: Inclusion and education: all means all / Pasaulinio švietimo stebėsenos ataskaita, 2020 m.: įtrauktis ir ugdymas: visi reiškia visi* išryškina tokius probleminius inkliuzinio ugdymo aspektus:

- ✚ diskriminacijos, stereotipų ir stigmatizavimo mechanizmai yra panašūs visiems besimokantiejiems, kuriems gresia atskirtis;
- ✚ milijonai praranda galimybę mokytis;
- ✚ pagrindinė įtrauktis į ugdymą kliūtis yra netikėjimas, kad tai įmanoma ir reikalinga;
- ✚ tapatybė, kilmė ir gebėjimai lemia mokymosi galimybes;
- ✚ finansavimas turi būti skirtas tik tiems, kuriems labiausiai reikia;
- ✚ nors kai kurios šalys pereina prie įtraukties, vis dar vyrauja segregacija.

Šios aukščiau paminėtos probleminės ugdymo sritys rodo, kad su inkliuzinio ugdymo įgyvendinimu susijusiose šalyse yra daug ir įvairių problemų. *The Policy Guidelines for Inclusive Sustainable Development Goals / Inkliuzinio darnaus vystymosi tikslų politikos gairėse* (2020 m.)

teigiama, kad neįgalieji švietimo sistemoje yra nepakankamai atstovaujami. Apskaičiuota, kad vaikai su negalia sudaro maždaug 1 iš 7 visų vaikų, kurie nelanko mokyklos. Daugelis lankančių mokyklą susiduria su ugdymu, kuris neatitinka jų ugdymosi poreikių arba jiems suteikiamas prastesnės kokybės išsilavinimas, įskaitant segreguotą arba specialųjį ugdymą. *UNESCO (2023)* mano, kad kiekvienas besimokantis yra vienodai svarbus. Vis dėlto milijonai žmonių visame pasaulyje ir toliau negauna išsilavinimo dėl priežasčių, kurios gali apimti lytį, lytinę orientaciją, etninę ar socialinę kilmę, kalbą, religiją, tautybę, ekonominę padėtį ar gebėjimus. Inkluzinis ugdymas turi padėti nustatyti visas ugdymo kliūtis ir jas pašalinti bei apimti viską nuo mokymo programų iki ugdymo proceso.

Teisės į ugdymą tikslas – užtikrinti, kad kiekvienas įgyvendintų savo teisę gauti kokybišką išsilavinimą visą gyvenimą. Įtraukaus ugdymo požiūris į švietimą reiškia, kad atsižvelgiama į kiekvieno individualius poreikius ir kad visi besimokantieji dalyvauja ir kartu pasiekia rezultatų. Šiame ugdyme pripažįstama, kad visi vaikai gali mokytis ir, kad kiekvienas vaikas turi unikalų savybių, pomėgių, gebėjimų ir mokymosi poreikių. Ypatingas dėmesys skiriamas besimokantiesiems, kuriems gali kilti atskirties ar nepakankamo pasiekimo rizika. Pavyzdžiui, jei vaikas turi negalią, siekiama, kad jis mokykloje nebūtų atskirtas nuo kitų besimokančiųjų, o vertinant mokymąsi ir pažangą būtų atsižvelgiama į negalią.

UNICEF (2020) siūlo išsamią ankstyvosios vaikystės vystymosi politikos ir programų apžvalgą ir sistemą, kuri yra susijusi su keliais darnaus vystymosi tikslais ir su visais vaikais. Sistema apima ne tik švietimo politiką, bet ir pabrėžia, kad reikia koordinuoti visas programas (iš skirtingų sričių), kurios prisideda prie vaiko vystymosi jo ankstyvajame amžiuje, ypač pabrėžiant švietimo, sveikatos ir socialinės politikos svarbą. Taip pristatomos ir susiejamos įvairios paslaugų teikimo platformos, teikiančios paslaugas ikimokyklinio amžiaus vaikams. Su kitais sektoriais suderinta įtraukiojo ankstyvojo ugdymo sistema ir vaikų su negalia tėvų sąmoningumas yra esminiai dalykai. 2019 m. Kalifornijoje, Kolumbijoje, vykusiame tarptautiniame *Forum on Inclusion and Equity / Įtraukties ir teisingumo forume* jaunuoliai, vyriausybės pareigūnai, pedagogai, pilietinės visuomenės ir daugiašalių organizacijų atstovai įsipareigojo laikytis Kalio įsipareigojimo – dar kartą patvirtinti tarptautinę žmogaus teisių darbotvarkę, atspindinčią tvaraus vystymosi tikslus ir *Veiksmų programą „Švietimas 2030“*, kuriuose pripažįstamas neatidėliotinas poreikis visiems besimokantiesiems teikti teisingą ir visa apimančią kokybišką ugdymą, pradedant nuo pirmųjų metų, baigiant privalomuoju mokymu, techniniu ir profesiniu švietimu bei mokymu, aukštuoju mokslu ir mokymusi visą gyvenimą. Ji ragina vyriausybes dėti daugiau pastangų siekiant įtraukties į švietimą, ypatingą dėmesį skiriant pilietinės visuomenės vaidmeniui ir marginalizuotų grupių įtraukimui (*UNESCO, 2023*).

Airidas Bumbulis 5 m. (mokytoja J. Nagienė, Telšių lopšelis - darželis *Eglutė*)

Eduardas Petruokas 7 m. (mokytoja M. Kikilienė, Valensijos neformaliojo ugdymo mokykla *Lituanica*)

THE ROLE OF THE VISUAL ARTS IN INCLUSIVE EDUCATION

Maryna Ponomarenko

The State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky» (Ukraine, Odesa)

Annotation. The article presents the possibilities of inclusive education for children with special educational needs, using the art therapy method. This method helps to diagnose, correct the child's behaviour, educate the child and help him improve. In the article, the author shares her practical experience, working with "special children" and applying artistic education tools, using the technique of mixed art, introducing children to the personalities and creativity of artists.

KEYWORDS: *art therapy, inclusive education, visual arts.*

Introduction. Inclusive education and the very notion of inclusion characterise not only the educational process, but also form the basis for a whole range of pedagogical, social, psychological, anthropological and moral tasks. The relevance of this form of education is due to a number of factors: the number of children and young people in the world with learning problems caused by environmental, social, political, economic and a number of other reasons is increasing.

The problem of development of children with special needs is one of the most important topics in the formation of a humanistic society and corresponds to the creation of equal conditions for education for all citizens in a society of equal opportunities for every person. Children who lag behind their peers usually do not know how to express their feelings, which makes communication difficult. This is why they need an emotional nudge to successfully overcome psychological barriers. Today, one of the most successful methods for working with children with special needs is art therapy as a kind of "bridge" to the child's inner world. Art therapy techniques are relevant for diagnosis and during psychotherapy. They work on a non-verbal level, so they are especially effective with children who do not speak well.

Research Findings. Creative therapy – art therapy – is based on the ideas of Freud and Jung. According to Freud, the inner "I" of a person manifests itself visually each time he or she spontaneously draws or sculpts something, and the visual arts, having much in common with fantasies and dreams, play a compensatory and relaxing role in relieving psychic tension. He believed that symbolic images carry ways of resolving intrapsychological conflicts. Jung noted the importance of using personal and universal symbols.

Based on the history, theory and practice of art therapy, conclusions are drawn that positive emotions received from communicating with art have a therapeutic effect on psychosomatic processes, release psycho-emotional tension, mobilize reserve forces and stimulate creativity in children.

Among the main pedagogical tasks of art therapy are the following:

– **diagnostic** – analysis of the child's drawings provides unique data on his or her individual features of development, mental and emotional state;

– **corrective** – the child's "I" image, which earlier could be deformed, is corrected, self-esteem improves, inappropriate forms of behaviour disappear, and interaction with other children is established. Positive results can be achieved in work on overcoming some abnormalities in the development of the child's emotional and volitional spheres. Art therapy techniques are used to correct anxiety, aggression, fears, shyness and hyperactivity;

– **psychotherapeutic** – in the process of creative activity, an atmosphere of emotional warmth, benevolence, communication, a feeling of psychological comfort, safety, joy and success is created;

– **developmental** – the child experiences success as a result of discovering hidden talents. This develops artistic abilities, raises self-esteem, and promotes self-confidence, a sense of dignity and self-respect;

– **educational** – by using group forms of work, the teacher builds interaction within the student team in such a way that students learn correct communication and self-discipline, which provides orientation in the system of moral norms and helps to develop moral values and empathy.

I would like to share my personal practical experience of working with "special children" by means of art education. In my practice, I most often offer mixed-media visual techniques using different materials: paper, paint, pencils, plasticine, sand, etc.

Ill. 1, 2. Finger-painting develops fine motor skills, which are interlinked with the development of children's speech.

It helps to develop fine motor skills of a child, which are closely connected with the development of speech; to develop imaginative thinking; to remove emotional tension (*ill. 1, 2*). Working with soft materials relieves fear of making mistakes – a work of plasticine can always be corrected (*ill. 3*).

Besides, plasticine work stimulates various points on the skin of the palms and has massage and relaxation effects.

Ill. 3. Diana Pelukh (5 years). Horses. Paper, plasticine.

An important part of visual art therapy is an introduction to the biographies and work of artists, sculptors and writers with special needs teaches children tolerance and strengthens their self-confidence. Short lessons-lectures and demonstration of works by Frida Kahlo, Henri de Toulouse-Lautrec and reading the works of Lesya Ukrainka reveal the tragedy of their fate and the value of their contribution to society. Adding positive emotions to the impressions aroused by the information heard stimulates in children an expression of empathy, compassion, readiness to see not only the artist, but also an ordinary person who lives in society and has the same needs as other members of society, needs communication, support and is able to achieve his goals.

One such compelling example is the story of Stephen Wiltshire, an artist who was diagnosed with savant syndrome at the age of three. At the age of five, Stephen was enrolled at Queens mill School for Children with Special Needs, where teachers discovered his talent. The child did not speak, was withdrawn and often fell into tantrum states. His first word –"paper" – Stephen said at age of nine when his teacher took away the boy's art supplies, and he had to ask for them back. By the age of 12, Wiltshire was already stunningly accurate in his representations of London architecture on paper. He is world famous for his graphic panoramas of the architecture of Tokyo, Madrid, Jerusalem, Sydney, Shanghai, Istanbul, Mexico City and Rome (ill. 4).

Ill. 4. Stephen Wiltshire, London.

In 2006 Wiltshire was made a Commander of the Order of the British Empire for his services to the arts. In the same year he established a gallery in London's oldest shopping arcade, the Royal Opera Arcade.

Conclusions

1. Using mixed techniques drawing, different textured materials, and finger painting promotes the development of fine motor skills, interlinked with the development of the child's speech, and can be part of remedial therapy.
2. Conducting lectures in inclusive classes about the life and work of outstanding artists, musicians, and writers with special needs stimulates empathy in children with normotypical development, and readiness to perceive peers with special educational needs as people who need communication, and support that can achieve their goals.
3. The visual arts therefore have considerable potential to shape the readiness to learn in an inclusive environment for students with normotypical developmental disabilities.

References:

- Androsovich K. A. (2018). Problema socializacii obdarovanih uchniv v umovah osvithnoï ustanovi: vpliv social'nih merezh. *Osvita ta rozvitok obdarovanoi osobistosti*, 4 (71), 17–23. 23. <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2018/4/06.pdf>
- Marakhovs'ka, O., Tverdokhlib, T. (2021). Formuvannia hotovnosti do navchannia v umovakh inkliuzii uchniv z normotypovym rivnem rozvytku zasobamy obrazotvorchoho mystetstva. *Psykhologo-pedahohichni problemy vyshchoi i serednoi osvity v umovakh suchasnykh vyklykiv: teoriia i praktyka: materialy V*

<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/38c8baf0-0d77-4d67-b3a7-c81c8fd4f3c4/content>

Bryl, M. (red.). (2019). *Inkliuziia v mystetskii osviti: vyklyky, praktyky, perspektyvy: zbirka materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. <http://arts-library.com.ua/handle/123456789/309>

Poroshenko, M. A. (2019). *Inklyuzyvna osvita: navchalnyi posibnyk*. TOV «Ahentstvo «Ukraina». <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inklyuzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>

Santrauka

VIZUALIŲJŲ MENŲ VAIDMUO ĮTRAUKIAJAME UGDYME

Maryna Ponomarenko

Valstybinis Pietų Ukrainos Nacionalinis pedagoginis K.D. Ušynskio vardo universitetas (Ukraina, Odesa)

Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, raidos problema yra viena iš svarbiausių temų formuojant humanistinę visuomenę ir atitinka visiems piliečiams vienodų ugdymosi sąlygų kiekvienam žmogui visuomenėje sukūrimą. Vaikai, atsiliekanys nuo bendraamžių, dažniausiai nemoka išreikšti savo jausmų, todėl sunku bendrauti. Štai kodėl jiems reikia emocinio postūmio, kad sėkmingai įveiktų psichologines kliūtis. Šiandien vienas sėkmingiausių metodų dirbant su specialiųjų poreikių vaikais yra dailės terapija kaip savotiškas „tiltas“ į vaiko vidinį pasaulį. Dailės terapijos metodai yra svarbūs diagnozuojant ir psichoterapijos metu. Jie veikia neverbaliniu lygmeniu, todėl ypač veiksmingi su vaikais, kurie gerai nekalba.

Kūrybinė arba meno terapija – remiasi Freudo ir Jungo idėjomis. Anot Freudo, vidinis žmogaus „aš“ pasireiškia vizualiai kiekvieną kartą, kai jis spontaniškai ką nors piešia ar lipdo, o vaizduojamieji menai, turintys daug bendro su fantazijomis ir svajonėmis, atlieka kompensacinę ir atpalaiduojantį vaidmenį, mažinantį psichinę įtampą. Jis tikėjo, kad simboliniai vaizdai turi būdų, kaip išspręsti vidinius psichologinius konfliktus. Jungas pažymėjo asmeninių ir universalių simbolių naudojimo svarbą.

Dailės terapija atlieka tokias funkcijas, kaip:

– diagnostinę – vaiko piešinių analizė suteikia unikalių duomenų apie jo individualius raidos ypatumus, psichinę ir emocinę būseną;

– korekcinę – koreguojamas vaiko „aš“ įvaizdis, kuris anksčiau galėjo deformuotis, gerėja vaiko savivertė, išnyksta netinkamos elgesio formos, užmezgamas bendravimas su kitais vaikais. Teigiamų rezultatų galima pasiekti įveikiant kai kuriuos vaiko emocinės ir valios raidos sutrikimus. Dailės terapijos metodais koreguojamas nerimas, agresija, baimės, drovumas ir hiperaktyvumas;

– psichoterapinę – kūrybinės veiklos procese sukuriama emocinės šilumos, geranoriškumo, bendravimo, psichologinio komforto, saugumo, džiaugsmo ir sėkmės atmosfera;

– raidos – vaikas patiria sėkmę, atradęs paslėptus talentus. Tai ugdo meninius gebėjimus, kelia savigarbą, skatina pasitikėjimą savimi, orumo jausmą ir savigarbą;

– ugdomąją – naudodamas grupines darbo formas, mokytojas kuria sąveiką mokinių grupėje taip, kad mokiniai išmokytų taisyklingo bendravimo ir savidisciplinos, kuri suteikia orientaciją dorovės normų sistemoje ir padeda ugdyti dorovines vertybes bei empatiją.

Autorė pristato savo asmeninę praktinę patirtį, dirbant su „ypatingais vaikais“ meninio ugdymo priemonėmis bei dažniausiai siūlomas mišrias vizualines technikas, naudojant įvairias medžiagas: popierių, dažus, pieštukus, plastiliną, smėlį ir kt. Taip pat svarbi dailės terapijos dalis – supažindinimas su specialiųjų poreikių menininkų, skulptorių ir rašytojų biografijomis ir kūryba, mokanti vaikus tolerancijos, stiprinanti pasitikėjimą savimi. Trumpos pamokos-paskaitos ir Fridos Kahlo, Henri de Toulouse-Lautrec kūrybos demonstravimas bei Lesios Ukrainkos kūrybos skaitymas atskleidžia jų likimo tragizmą ir indėlio į visuomenę vertę. Išgirstos informacijos sukeltų įspūdžių papildymas teigiamomis emocijomis skatina vaikų empatijos, užuojautos išraišką, pasirengimą pamatyti ne tik menininką, bet ir paprastą žmogų, gyvenantį visuomenėje ir turintį tuos pačius poreikius, kaip ir kiti visuomenės nariai.

Išvados

1. Naudojant mišrius piešimo būdus, įvairias tekstūruotas medžiagas ir piešimą pirštais, lavinami smulkiosios motorikos įgūdžiai, kurie yra tarpusavyje susiję su vaiko kalbos raida ir gali būti gydomosios terapijos dalis.
2. Užsiėmimų vedimas įtraukiose klasėse apie iškilių menininkų, muzikantų ir rašytojų, turinčių specialiųjų poreikių, gyvenimą ir kūrybą, skatina normotipinio vystymosi vaikų empatiją ir pasirengimą suvokti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius bendraamžius kaip žmones, kuriems reikalingas bendravimas ir pagalba, norint pasiekti savo tikslų.
3. Vizualieji menai turi didelį potencialą formuoti pasirengimą mokytis įtraukioje aplinkoje mokiniams, turintiems normotipinių raidos sutrikimų.

Kornelija Sevriugina 7 m. (mokytoja K. Vanagaitė – Sevriugina, Berno lituanistinis darželis - mokyklėlė Saulutė)

Ingrid Pardo Seiko 7 m. (mokytoja M. Kikilienė, Valensijos neformaliojo ugdymo mokykla *Lituanica*)

MOKU DAUG, TIK NE ŠVEDŲ KALBA. KITAKALBIŲ VAIKŲ ĮTRAUKIMAS Į UGDYMO PROCESĄ ŠVEDIJOJE

Irma Šutienė

Integrationsenheten Mjölby kommun (Švedija)

ANOTACIJA. Kiekvienas naujai atvykęs mokinys atsiveža tam tikrą patirtį ir žinių bagažą. Mokantis naujos kalbos ir integruojant vaiką į naują mokyklinę aplinką labai svarbu, kad jis ne tik įgautų naujų žinių, bet ir tobulintų jau turimas. Daugumos kalbos nemokėjimas gali apriboti mokinio galimybes parodyti savo galimybes. Švedijos mokyklose suteikiamos sąlygos atsiskleisti kitakalbiui mokiniui. Studijų vadovo pagalba, daugiakalbystė klasėje ir gimtosios kalbos pamokos padeda suprasti mokiniui, kad tai ką jis išmoko gimtojoje šalyje yra ne mažiau svarbu, nei tai ką jis išmoks naujoje šalyje. Tinkamų metodų panaudojimas kalbą paverčia tiltu, o ne barjeru siekiant įtraukti mokinį į ugdymosi procesą.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: gimtoji kalba, Švedija, studijų vadovas, kitakalbiai vaikai.

Įvadas

Kiekvienas žmogus atvykęs į svetimą šalį, ar tai būtų vaikas, ar suaugęs atsineša savo patirtį, bendravimo kultūrą, požiūrį į gyvenimą. Tačiau dėl kalbos barjero kartais nemoka ir nežino kaip tai parodyti. Dirbant su atvykusiais mokiniais didžiausias iššūkis tampa pedagogams ne tik išmokyti naujos kalbos, įtraukti vaikus į klasės veiklą, bet ir parodyti, kad jų patirtis ir kalba, kurią jie atsinešė yra ne mažiau vertingi nei patirtys ir nauja kalba, kurią jie dar tik išmoks.

I. SITUACIJA ŠVEDIJOJE

Švedija kaip multikultūrinė šalis susiduria kasdien su iššūkiais integruojant imigrantų vaikus į mokyklas ir visuomenę. Šalyje komunos gali pasirinkti įvairius būdus, darbui su atvykusiais mokiniais. Mokymosi programoje nurodoma, kad mokymosi procesas turi būti pritaikytas prie kiekvieno mokinio poreikių. Jis turi skatinti mokinių norą mokytis ir turi būti planuojamas atsižvelgiant į *mokinių kilmę, ankstesnę patirtį, kalbą ir žinias* (Skolverket, 2022). Tačiau, kaip organizuoti visą procesą kiekviena komuna pasirenka individualiai.

MJÖLBY KOMUNA

Mjölby komuna yra nedidelė komuna, kurioje yra 13 vidurinių mokyklų (kuriose mokinasi mokiniai nuo priešmokyklinės iki devintos klasės), dvi gimnazijos. Su atvykusiais mokiniais dirba 15 pedagogų, kurie kalba 21 skirtinga kalba. Visi šie pedagogai dirba integracijos skyriuje ir važiuoja pas mokinius į skirtingas mokyklas. Šiuo metu mes turime 40 mokinių, kuriems suteikiama *studijų vadovo* pagalba ir 293 mokiniai, kurie mokosi gimtosios kalbos. Kai nauji mokiniai atvyksta į Mjölby komuną pirmiausia vyksta pokalbis, kuriuo metu siekiama tiek daugiau sužinoti apie mokinį, tiek informuoti šeimą apie ugdymo procesą Švedijoje. Pokalbyje dalyvauja žmogus galintis

kalbėti šeimos gimtąja kalba. Tai gali būti ir vertėjas gyvai, arba telefonu. Didelis dėmesys skiriamas tam, kad abi pusės aiškiai suprastų viena kitą. Priklausomai nuo to, kaip mokyklos yra pasiruošusios ir kurią mokyklą mokinys ir jo šeima pasirenka, maždaug poros savaitių laikotarpyje mokinys yra priskiriamas mokyklai. Jis nepradeda mokytis toje mokykloje iš karto, bet lanko priėmimo klasę. Tai yra klasė, kurioje tam tikrą laiką mokinas visi naujai atvykę mokiniai nuo 1 iki 9 klasės. Tikslas - pradėti mokinius mokytis ir supažindinti juos su švedų kalba ir su ugdymo sistema Švedijoje. Mokytoja pamokų metu kalba tik švedų kalba, bet naudoja daug pagalbinių priemonių, kad mokiniai ją suprastų. Tuo metu, kai mokys yra priėmimo klasėje atliekamas žinių patikrinimo testas, kurio metu nustatomas mokyklinių žinių lygis. Testas pateikiamas mokinio gimtąja kalba. Testo metu tikrinamos teksto suvokimo bei matematinės žinios. Apibendrinus testo rezultatus ir juos pateikus mokyklos direktoriui, nusprendžiama, kokią klasę mokinys pradės lankyti. Sprendimas priimamas atsižvelgiant ne tik į akademinis pasiekimus, bet ir į socialinį kontekstą. Dažnai manoma, kad mokinys jausis daug geriau tarp bendraamžių nei tarp jaunesnių mokinių. Maždaug po 2 mėnesių mokinys pradeda lankyti tikrąją mokyklą. Naujai atvykę mokiniai švedų kalbą mokinas nedidelėse grupėse, o visus kitus dalykus mokosi kartu su visa klase. Mokyklose suteikiama studijų vadovo pagalba. Pusę metų studijų vadovas dirba 5 valandas per savaitę, vėliau pokalbio su mentoriumi, mokytoju, direktoriumi bei pačiu mokiniu metu nusprendžiama, kokios ir kiek pagalbos mokiniui reikia. *Dokumentuose* nurodoma, kad studijų vadovo pagalba gali būti teikiama tiek laiko, kiek yra poreikis (Skolverket, 2023). Dažniausiai, kai mokinys pasiekia mokymosi tikslų ir yra vertinamas teigiamai yra manoma, kad jis pats gali įsitraukti į darbą klasėje be studijų vadovo pagalbos. Tai standartinis naujai atvykusio mokinio kelias, tačiau išskirtiniais atvejais gali būti taikomi kiti metodai, kurie mokiniams padeda kuo greičiau išmokyti švedų kalbos (Skolverket, 2023).

STUDIJŲ VADOVAS

Studijų vadovas, tai žmogus, kuris padeda mokiniui suprasti pamokos turinį, kol mokinys nemoka švedų kalbos. Tai nėra asmeninis mokinio vertėjas, bet žmogus, kuris padeda sustruktūrizuoti pamokų medžiagą ir išaiškinti tai, ko mokinys nesupranta pamokų metu. Priklausomai nuo to, kokias švedų kalbos žinias mokinys turi, studijų vadovas gali dirbti trimis būdais: prieš pamoką, pamokos metu arba po pamokos. Kai mokinys yra ką tik atvykęs, dažniausiai dirbama prieš pamoką arba pamokos metu. Pirmiausia, bandoma išsiaiškinti, ką mokinys jau žino apie temą bei kokių žinių trūksta. Tikslas - kad mokinys nuėjęs į pamoką suprastų apie ką kalba mokytoja. Mokinys, kuris turi švedų kalbos žinias su studijų vadovu gali susitikti ir po pamokų. Tuomet išsiaiškinama, ko mokinys nesuprato pamokos metu (Warren, 2021).

Studijų vadovas daug bendrauja su mokiniu, kad galėtų jam padėti, kuo greičiau įsitraukti į veiklas, kurios organizuojamos klasėje. Tai - tarsi tiltas tarp mokyklos ir namų. Mokinio artimieji daug lengviau įsitraukia į mokyklos gyvenimą, kai žino, kad yra žmogus, su kuriuo galima susikalbėti. Studijų vadovas suteikia mokiniui saugumo ir pasitikėjimo jausmą. Jis įgalina mokinių

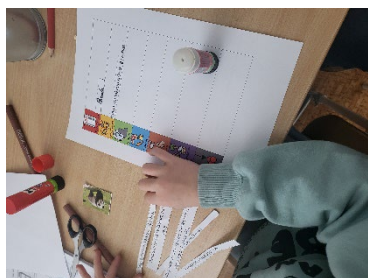
ir padeda suvokti, kad mokinio žinios yra svarbios ir kad jis gali būti išgirstas ir išklaustas. Studijų vadovas padeda mokiniui nepasimesti ir sustruktūrizuoja jo darbą. Išmoko naudotis žodynais, pagalbinėmis kompiuterinėmis priemonėmis pamokų metu. Taip palaipsniui leisdamas mokiniui klasėje dirbti savarankiškai.

II. DAUGIAKALBYSTĖ KLASĖJE

Daugiakalbystė klasėje yra pakankamai sunkus, daug įgūdžių iš mokytojų reikalaujantis, bet labai naudingas metodas. Mokytojas išdėsto pamokos turinį švediškai, tačiau diskutuoti tarpusavyje mokiniai gali ta kalba, kuria moka geriausiai. Tokiu būdu išsamiau galima aptarti klausimą, naudojama daugiau strategijų ir mokinamasi vartoti žodžius įvairiuose kontekstuose. Mokiniai turi gilesnį žodžių ir teksto suvokimą ir gali jaustis pamokos dalyviais, o ne tik stebėtojais. Daugiakalbystė klasėje gali būti naudojama ir rašant įvairius projektus, kuomet mokiniai juos rašo ir švedų, ir savo stipriąją kalbomis (Wedin, 2017).

GIMTOSIOS KALBOS PAMOKOS

Mjölby komunoje mokiniai gali mokytis gimtosios kalbos, jei to pageidauja ne mažiau nei 5 pagrindinės mokyklos mokiniai. Pamokos vyksta vieną kartą per savaitę, vieną valandą ir kaip ir kituose

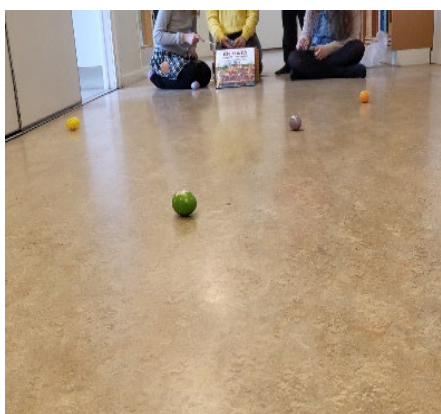
dalykuose nuo 6 klasės pradedami rašyti vertinimai. Gimtosios kalbos pamokos turi savo mokymosi planą, kuris labai skiriasi nuo lietuviškose mokyklose naudojamo plano. Taip pat yra tikima, kad geras gimtosios kalbos mokėjimas

padeda lengviau išmokti kitų kalbų: gimtosios kalbos pamokos

prisideda prie geresnio mokymosi vidurkio aukštesnėse klasėse. Atlikti moksliniai tyrimai (2021) parodė, kad mokinių, kurie mokėsi gimtosios kalbos, vidurkis devintoje klasėje buvo žymiai aukštesnis nei mokinių, kurie nesimokino (Ruin, 2023).

IŠVADOS. Prašydami mokinio palikti visą savo kalbinę bei kultūrinę patirtį prie mokyklos durų ir kviesdami įeiti tik su švedų kalba trukdytume mokymosi procesui, kuris įtraukia visą mokinį (Wedin, 2017). Mokinys nėra tik tai, ką jis išmoks, mokinys yra ir tai, ką jis išmoko. Tik matydami visumą galime tikėtis, kad mokinys sėkmingai adaptuosis ir įsitrauks į ugdymo procesą naujoje šalyje. Kalba nėra barjeras, kalba yra tiltas, jei tik mes mokėsime juo tinkamai pasinaudoti.

LITERATŪRA:

- Ruin P. (2023). Het debatt om modersmålets framtid i skolan. *Ämnesläraren*. 03 - 2023 p. 42 - 43.
- Skolverket. (2023). *Nyanländas rätt till stöd*. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/nyanlandas-ratt-till-stod> [žiūrėta 2023 -06 - 16].
- Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lenkija: Drukarnia WDS Sandomierz.
- Warren A.R. (2021). *Studiehandledning på modersmålet - teori och praktik*. Latvija.
- Wedin Å. (2017). *Språklig mångfald i klassrummet*. Švedija: Elanders Sverige AB.

Danielius Taroza 11 m. (mokytoja Š. Litvinas, Klaipėdos *Verdenės* progimnazija)

Lėja Maksimovaitė 9 m. (mokytoja A. Purtokinė Klaipėdos *Saulutės* mokykla-darželis)

VAIKŲ KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJOS UGDYMO(SI) GALIMYBĖS ĮTRAUKIOJO UGDYMO GRUPĖJE: PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO MOKYTOJŲ NUOMONĖ

Erika Turauskienė, Rasa Braslauskienė

Klaipėdos universitetas

Anotacija. Šiame straipsnyje atskleidžiama priešmokyklinio ugdymo mokytojų nuomonė apie vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) galimybes įtraukiojo ugdymo grupėje. Empiriniam tyrimui pasitelkta kokybinio tyrimo strategija. Iš dalies struktūruotame interviu sutiko dalyvauti 5 priešmokyklinio ugdymo mokytojos, dirbančios įtraukiojo ugdymo grupėje ir turinčios darbo patirties su vaikais, turinčiais autizmo spektro sutrikimą. Tyrimo radiniai atskleidė mokytojų nuomonę – neurotipiniai ir specialiujų ugdymo(si) poreikių turintys vaikai, lankantys įtraukiojo ugdymo grupę, turi galimybes aktyviai dalyvauti ugdymo(si) procese; gali daryti optimalią, asmenines galias atitinkančią, pažangą; plėtoti socialinius-emocinius įgūdžius; aktyviai bendradarbiauti su pedagogais, švietimo pagalbos specialistais (logopedais, psichologais, spec. pedagogais ir kt.), tėvais, kitais ugdymo įstaigos bendruomenės nariais ir kt. Įtraukiojoje grupėje vaikų ugdymo(si) sėkmę lemia ugdymo(si) proceso dalyvių nuostatos ir mokytojų bei švietimo pagalbos specialistų profesinės kompetencijos.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: komunikavimo kompetencija; įtraukiojo ugdymo grupė; priešmokyklinis amžius.

Įvadas. Priešmokykliniame amžiuje svarbu ugdyti vaikų komunikavimo kompetenciją, kuri įgalina sėkmingai naudoti (ne)verbalines komunikavimo priemones, padeda surasti, suprasti ir perteikti informaciją kitiems, atveria galimybes sėkmingam ugdymui(si) ir gyvenimui (Turauskienė, Braslauskienė, 2020; Yuldashevna, 2022). Visiems prieinamo, socialiai teisingo, įtraukaus ir kokybiško švietimo svarba akcentuojama švietimo dokumentuose. *Geros mokyklos koncepcijoje* (2015) aptariama ir pabrėžiama perėjimo nuo švietimo visiems prie švietimo kiekvienam tendencija, t. y. personalizuoto, suasmeninto ugdymo(si), pripažįstant, kad žmonių patirtys, poreikiai, siekiai skiriasi, mokomasi skirtingais tempais ir būdais. *Švietimo plėtros 2021–2030 m. programoje* (2021), *Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje* (2022) aktualizuojama švietimo prieinamumo ir lygių galimybių svarba, vykdant įtraukujį ugdymą.

Komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) ypatumai įvairiais aspektais analizuojami mokslininkų darbuose. A. Landsbergienė (2019); S. Saporahayuningsih, B. L. Badeni (2019) *apibrėžė vaikų sakytinės ir rašytinės kalbos raidos dėsningumus*. N. Bražienė, O. Šalkuvienė (2020); D. Ilevičienė, J. Stūronaitė (2021); E. Andriani, F. Fahrudin, N. Nurhasanah ir kt. (2022) *pažymėjo, kaip ugdyti vaikų sakytinės ir rašytinės kalbos gebėjimus*. V. Gražienė, V. Jonynienė, R.

Kondratavičienė ir kt. (2021) *pateikė praktinius patarimus priešmokyklinio ugdymo mokytojams, kaip planuoti ir organizuoti į vaiką orientuotą ugdymą(si)*. L. Grikainienė (2022) *pristatė konkrečius būdus ir strategijas, kaip ugdyti įvairiapusių raidos sutrikimų turinčių vaikų komunikacinius įgūdžius*.

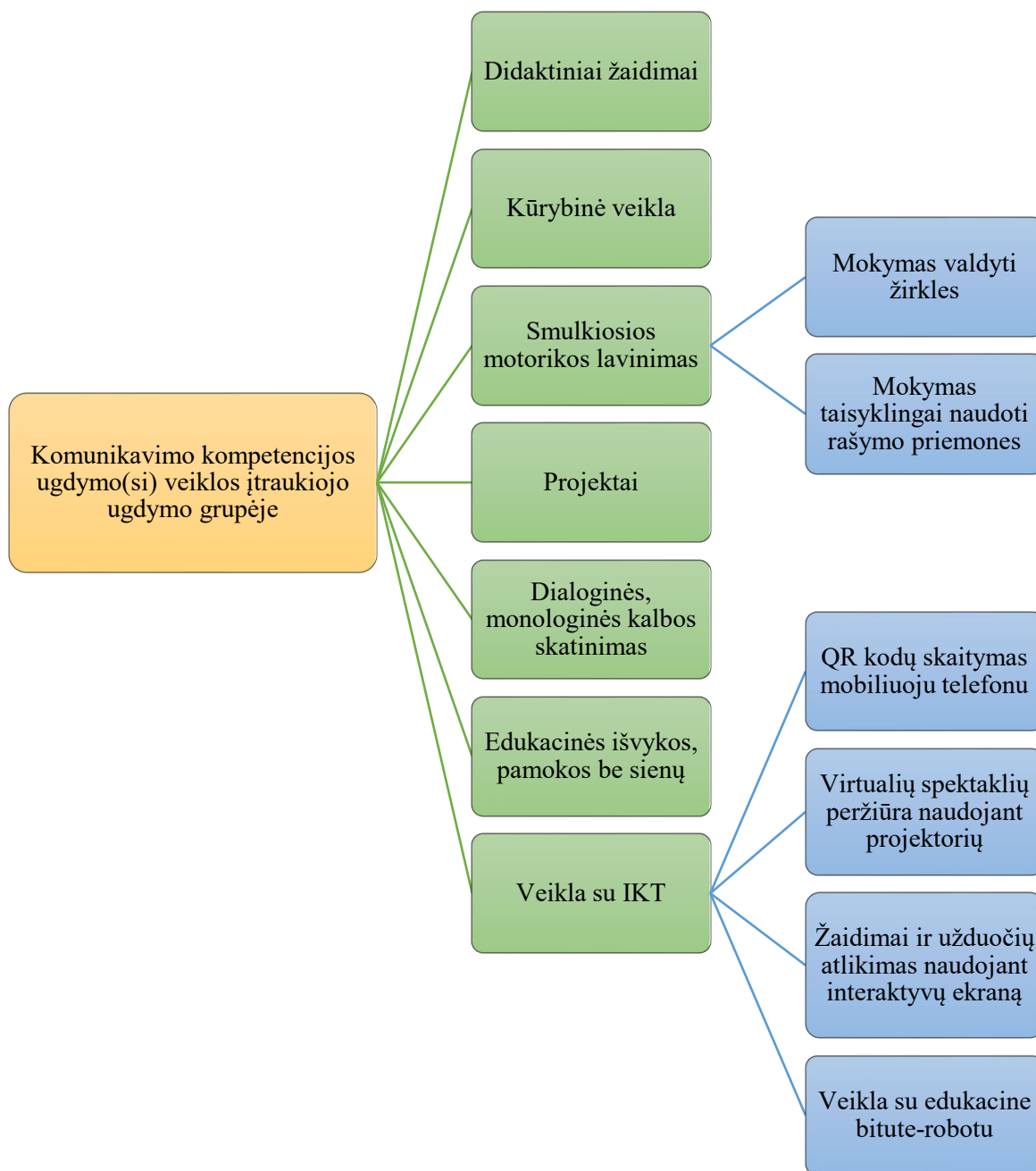
Tyrimo mokslinė problema apibrėžiama klausimu – kokios yra vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) galimybės įtraukiojo ugdymo grupėje? **Tyrimo tikslas:** atskleisti priešmokyklinio ugdymo mokytojų nuomonę apie vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) galimybes įtraukiojo ugdymo grupėje. **Tyrimo metodai:** mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, kokybinis tyrimas, pusiau struktūruotas interviu, kokybinė turinio analizė.

Tyrimo organizavimas. Siekiant atskleisti priešmokyklinio ugdymo mokytojų (toliau – M) nuomonę apie vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) galimybes įtraukiojo ugdymo grupėje pasirinkta *kokybinio tyrimo strategija*. Organizuojant tyrimą remtasi tradicine struktūra – *pasirengimas* (numatyti tikslai, tyrimo dalyviai, tyrimo trukmė, vieta), *atlikimas* (tyrimo pristatymas dalyviams, kuriama saugi, pasitikėjimą skatinanti atmosfera, interviu vykdymas, užbaigimas), *duomenų analizė* (pirminių duomenų, išskirtų teiginių, duomenų interpretacijos pateikimas).

Tyrimas vykdytas 2023 m. vasario mėn. Taikyta patogioji kriterinė tyrimo dalyvių atranka. Pagrindinis kriterijus – M, kurie dirba įtraukiojo ugdymo grupėje. Įtraukioji grupė – tai priešmokyklinio ugdymo grupė, kurioje pripažįstama kiekvieno vaiko teisė į ugdymąsi kartu su bendraamžiais. *Tyrimo dalyviai.* Tyrime sutiko dalyvauti 5 M, dirbantys įtraukiojo ugdymo grupėje ir turintys darbo patirties su autizmo spektro sutrikimą (toliau – ASS) turinčiais vaikais. ASS yra kompleksiniai raidos sutrikimai, dažniausiai pasireiškiantys socialinės sąveikos, kalbos, komunikacijos sunkumais (Mikulėnaitė, Tamošunienė, Serbentavičienė, 2021). *Tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos:* visos tyrimo dalyvės – moterys, viena M dirba Palangos „X“ ugdymo įstaigoje (M1), dvi – Klaipėdos „Y“, „Z“ ugdymo įstaigose (M2; M3), dvi – Klaipėdos rajono „A“, „B“ ugdymo įstaigose (M4; M5); vidutinė mokytojų darbo patirtis – 14 m.; iš visų informančių – trys vyresniosios M (M1; M2; M3), dvi M metodininkės (M4; M5). Empirinio tyrimo metu atliktas *pusiau struktūruotas interviu*. Tyrimo duomenims apdoroti pasitelkta *kokybinė turinio analizė*.

Tyrimo radiniai. Tyrimo duomenys išryškino, kad M ugdydamos vaikų komunikavimo kompetenciją įtraukiojo ugdymo grupėje vykdo šias veiklas: *inicijuoja žaidimus* (M1; M2; M3; M4; M5); *skatina kūrybinę veiklą* (M1; M2; M3; M5); *moko vaikus rašyti raides* (M1; M3; M4; M5); *naudoja vaizdines priemones* (M1; M2; M3; M5); *lavina vaikų smulkiąją motoriką: moko naudotis žirkleimis, piešimo, rašymo priemonėmis* (M1; M2; M3); *inicijuoja dialoginį skaitymą* (M1; M4; M5); *organizuoja edukacines išvykas* (M1; M4; M5); *rengia ir / arba įgyvendina projektus* (M1; M4; M5); *įgalina kalbėti monologu* (M2; M4; M5), *dialogu* (M4; M5); *aptaria su vaikais dienotvarkę* (M1; M5); *skaido užduotis dalimis* (M1); *organizuoja pamokas be sienų* (M1); *taiko*

kinestetinio mokymosi metodus (M2). 1 pav. pateiktos populiariausios komunikavimo kompetencijos ugdymo įtraukiojoje grupėje veiklos, kurias taiko informantės.

1 pav. Komunikavimo kompetencijos ugdymo veiklos įtraukiojoje grupėje (sudaryta autorių, 2023)

Mokslinių tyrimų apžvalga (Attwood, 2013; Navickienė, Piščalkienė, Mikulėnaitė ir kt., 2019) leidžia teigti, kad ugdant ASS turinčių vaikų komunikavimo kompetenciją svarbu palaikyti akių kontaktą su specialiuju ugdymo(si) poreikių (toliau – SUP) turinčiu vaiku; kalbėti trumpai, aiškiai, vengti dviprasmybių; informaciją pateikti vaizdžiai; skaidyti užduotis dalimis; pasitikslinti, ar vaikas gerai išgirdo, suprato užduotį (prašyti pakartoti). Ugdant ASS turinčius vaikus svarbu laikytis nuoseklumo, įgalinti ugdytinius aktyviai veikti, žaisti interaktyvius ir vaidmeninius žaidimus ir kt.

Interviu metu paaiškėjo, kad tyrimo dalyvės veiklas dažniausiai organizuoja priešmokyklinio ugdymo grupėje (M1; M2; M3; M4; M5); kitose ugdymo įstaigos patalpose – aktų salėje (M4; M5), technologijų kabinete (M4). M3; M4 kartais veiklas organizuoja lauke; M1 – muziejuose. „Šiais metais išbandėme pamokas be sienų. <...> keliaujame su vaikais į <...> muziejus, <...> kitas kultūros institucijas, ten mokomės. Ši patirtis ir man, ir vaikams nauja, <...> bet jau matau teigiamus rezultatus: sužadinama vaikų motyvacija, noras mokytis; stiprinami komunikavimo gebėjimai; <...> aktyviau bendradarbiaujame su tėvais“, – patirtimi dalijosi M1.

Šiuolaikinėje mokykloje viena reikšmingiausių ugdymo(si) proceso kokybės gerinimo sąlygų yra informacinės komunikacinės technologijos (toliau – IKT), kurios sudaro galimybes pasiūlyti vaikų stiprybes, silpnybes atitinkančius ugdymo(si) būdus bei prie tų savybių pritaikytą ugdymo(si) turinį (Strazdienė, Eirošė, Norvilienė, 2018; Gražienė, Jonynienė, Kondratavičienė, 2021). Tyrime dalyvavusios M įvardijo IKT, kurias taiko ugdydamos *vaikų komunikavimo kompetenciją įtraukiojo ugdymo grupėje: Mobilųjį telefoną*, kuriuo naudodamiesi vaikai mokosi nuskaityti QR kodus, varto el. knygas, klausosi garsinių knygų (M1), žaidžia internetinius žaidimus (M3; M4; M5), žiūri *Youtube* filmukus (M5). *Interaktyvią lentą*, kurioje žaidžia *Wordwall* žaidimus; atlieka užduotis skaitmeninėje mokymosi aplinkoje *Eduka* klasė, naudojami *Paint* programa (M1; M2; M3). *Skaitmeninį projektorių* (M5). „Ruošiu pristatymus *Power Point*, *Canva* programomis, <...> žiūrime virtualius spektaklius“, – interviu metu dalinosi M5). *Edukacinę bitutę-robotą* (M1). Edukacinė bitutė-robotas padeda mokytis programavimo pradmenų, iššifravimo, problemų sprendimo. *Bee-Bot* lengvai valdomi – juos galima užprogramuoti ant roboto esančiais mygtukais arba valdyti specialia programėle. *Kompiuterį* (M1), kurio klaviatūra renka tekstus; *planšetinį kompiuterį* (M4); *televizorių* (M4) ir kt. Anot N. Strazdienės ir kt. (2018), IKT naudojimo sėkmę lemia pedagogų informacinių technologijų (toliau – IT) kompetencijos. Todėl M turėtų įsivertinti ir nuolat tobulinti IT komunikacijos bei informacijos valdymo kompetenciją.

Tyrimo dalyvės įvardijo komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) *galimybes* įtraukiojoje grupėje (2 pav.): *SUP ir neurotipiniai vaikai turi galimybę mokytis vieni su kitais ir vieni iš kitų* (M1; M2; M3; M4). M4 akcentavo, kad SUP perima neurotipinių vaikų kalbėseną, išmoksta naujų žodžių. M1 teigė, kad įtraukiojo ugdymo grupėje neurotipiniai vaikai mokosi priimti skirtybes kaip natūralų dalyką, suvokia, kad kiekvienas vaikas – unikalus, turi savitų charakterio ypatybių, skirtingai bendrauja, turi savo tempą. *Plėtojami SUP ir neurotipinių vaikų socialiniai-emociniai įgūdžiai* (M1; M4; M5). *Įtraukiojo ugdymo grupėje aktyviau bendradarbiaujama su švietimo pagalbos specialistais* (M1; M5), *ugdytinių tėvais* (M1; M4); *sužadinama vaikų mokymosi motyvacija, suteikiama prasmė mokytis* (M1); *kiekvienas vaikas aktyviai dalyvauja ugdymo(si) procese, daro jo galias atitinkančią optimalią pažangą* (M5); *nuolat turtinama, atnaujinama ugdymo(si) aplinka* (M2) ir kt.

2 pav. Komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) galimybės įtraukiojoje grupėje (sudaryta autorių, 2023).

L. Navickienė ir kt. (2019) pažymi, kad ugdymasis įtraukioje aplinkoje naudingas ir ASS turintiems vaikams ir neurotipiniams vaikams. Pagerėja ASS turinčių vaikų elgesys; jie mokosi būti grupės dalimi, laikytis grupėje nustatytos tvarkos. Neurotipiniai vaikai mokosi užuojautos, tolerancijos, tampa labiau pakantūs kitoniškumui, įpranta būti kantrūs. Jie turi teisę susipažinti su įvairiais bendruomenę sudarančiais asmenimis ir juos suprasti, todėl turi išmokti bendrauti su visais. Deja, ne visada pavyksta pasiekti gerų rezultatų. Net geriausi ketinimai gali baigtis nesėkme ir turėti neigiamų pasekmių, jei trūksta informacijos, stokoama pasirengimo ir neįdedama pakankamai pastangų. Todėl mokytojai turėtų tobulinti profesines kompetencijas, kelti kvalifikaciją, mokytis dirbti su įvairiais vaikais, turinčiais skirtingų poreikių, sutrikimų ir pan.

Išvados. Kokybinio tyrimo duomenys padėjo atskleisti priešmokyklinio ugdymo mokytojų nuomonę apie vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) galimybes įtraukiojoje grupėje: neurotipiniai ir specialiuųjų ugdymo(si) poreikių turintys vaikai, lankantys įtraukiojo ugdymo grupę,

įgalinami aktyviai dalyvauti ugdymo(si) procese; gali daryti optimalią, asmenines galias atitinkančią, pažangą; plėtoti socialinius-emocinius įgūdžius; aktyviai bendradarbiauti su švietimo pagalbos specialistais (logopedais, psichologais, spec. pedagogais ir kt.), tėvais, kitais ugdymo įstaigos bendruomenės nariais ir kt. Tyrimo metu nustatyta, kad priešmokyklinio ugdymo mokytojos, ugdydamos vaikų komunikavimo kompetenciją įtraukiojoje grupėje, vykdo šias veiklas: inicijuoja didaktinius žaidimus; skatina vaikus dalyvauti kūrybinėje veikloje; naudoja vaizdines priemones; aptaria su vaikais dienvartę; įgyvendina projektus; organizuoja pamokas be sienų; naudoja informacines komunikacines technologijas (mobilųjį telefoną, interaktyvų ekraną, kompiuterį, edukacine bitutę-robotą, televizorių) ir kt. Vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo(si) sėkmę įtraukiojo ugdymo grupėje lemia mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų kompetencijos, todėl jie turėtų įsivertinti ir nuolat tobulinti profesines kompetencijas.

Literatūra:

- Andriani, E., Fahrudin, F., Nurhasanah, N. ir kt. (2022). Increasing Children's Expressive Language Development Through the Role-Playing Method. *Path of Science*, 8(6), p. 3007-3011.
- Attwood, T. (2013). *Aspergerio sindromas*. Vilnius: Margi raštai.
- Bražienė, N., Šalkuvienė, O. (2020). *Taisyklė žodžiui ir skaičiui kelią. Metodinė priemonė*. Šiauliai: ŠU.
- Geros mokyklos koncepcija. (2015). Prieiga internete: http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2015/08/GM_koncepcija_11-121-V.V..pdf
- Gražienė, V., Jonynienė, V., Kondratavičienė, R. ir kt. (2021). *Informatinis mąstymas priešmokykliniame amžiuje*. Vilnius: UAB Vitae Litera.
- Gražienė, V., Jonynienė, V., Kondratavičienė, R. ir kt. (2021). *Patirčių erdvės. Rekomendacijos priešmokyklinio ugdymo pedagogui*. Vilnius: UAB Vitae Litera.
- Grikainienė, L. (2022). *Patarimai tėvams: kaip ugdyti vaikų, turinčių įvairiapusių raidos sutrikimų, komunikacinius įgūdžius*. Vilnius: NŠA.
- Ilevičienė, D., Stūronaitė, J. (2021). *4-5 m. amžiaus vaikų sakininės kalbos ugdymas(is) meninėje veikloje*. Prieiga internete: <https://dspace.kaunokolegija.lt/handle/123456789/1973>
- Yuldashvna, K. S. (2022). Conversation as a way to develop communication skills. *International scientific research journal*, 3(2), p. 380-384.
- Landsbergienė, A. (2019). *Pradinukų abėcėlė tėvams ir mokytojams*. Vilnius: Dvi tylos.
- Mikulėnaitė, L., Marcikonytė, A., Butkienė, Ė. (2021). *Ankstyvoji pagalba vaikams su autizmo spektro sutrikimais. Metodinės rekomendacijos specialistams*. Prieiga internete: http://www.vaikuligonine.lt/wp-content/uploads/2022/01/20211122_ANKSTYVOJI-PAGALBA-VAIKAMS-SU-A.pdf
- Navickienė, L., Piščalkienė, V., Mikulėnaitė, L. (2019). *Kaip padėti vaikui, turinčiam autizmo spektro sutrikimų?* Vilnius: UPC.
- Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos projektas*. (2022). Vilnius: NŠA.
- Saparahayuningsih, S., Badeni, B. (2019). Improving Children's Fine Motor Skills through Pencil Skills. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 295, p. 119-122.
- Strazdienė, N., Eirošė, L., Norvilienė, A. (2018). *Informacinių technologijų plėtra pradiniame ugdyme ir vaikų sveikatai palankios mokymo(si) aplinkos kūrimo ypatumai*. Prieiga internete: <https://www.lituanistika.lt/content/80338>
- Švietimo plėtros 2021-2030 m. programa*. (2021). Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bb746f03565d11ec86bdc0a6d573b32?jfwid=rivwzvpgv>
- Turauskienė, E., Braslauskienė, R. (2020). *Priešmokyklinio ugdymo mokytojo bendradarbiavimo su tėvais galimybės ugdant vaikų komunikavimo kompetenciją darželyje: priešmokyklinio ugdymo mokytojų nuomonė*. Prieiga internete: <https://www.journals.vu.lt/open-series/article/view/22585>

Tija Gradauskaitė 10 m. (mokytoja D. Draganova, Klaipėdos *Saulutės* mokykla- darželis)

Mihails Mihailovs 13 m. (mokytoja V. Raziūnienė, Rygos lietuvių vidurinė mokykla)

MEDIJŲ RAŠTINGUMO AKTUALIJOS PEDAGOGO VEIKLOJE

Rosita Vaičiulė

Klaipėdos universitetas

Anotacija. Šiuolaikinis žmogus yra apsuptas medijų kraštovaizdžio – inovatyvios ir dinamiškos informacinės aplinkos. Kasdien vykstanti informacinių technologijų pažanga suteikia ne tik naujus informacijos gavimo ir sklaidos būdus, tačiau ir iššūkius, susijusius su žmonių gebėjimu orientuotis įvairialypia medijų kraštovaizdyje. Medijų raštingumas šiandien tampa aktualiu faktoriumi, kuris svarbus visose sociumo sferose: švietime, politikoje, kultūroje, ekonomikoje. Pedagogams medijų raštingumo ugdymas suteikia ne tik kompetencijas, bet ir galimybes gautas žinias apie medijas, jų veikimo principus, informacijos sklaidos procesų specifiškumą, visa tai panaudoti savo profesinėje veikloje – dirbant su ugdytiniais bei jų tėvais. Pedagogams, kaip ir kiekvienam šiuolaikiniam žmogui, svarbios medijų raštingumo kompetencijos, nes kas vakar buvo nauja, šiandien nebeaktualu. Medijų kraštovaizdis daro poveikį pedagogų darbui - ugdymo procesui, o medijų raštingumo kompetencijos ir jų pritaikomumas padeda ugdyti pilnavertį, kritiškai mąstantį ir pilietišką demokratinės valstybės žmogų.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: medijų kraštovaizdis, medijos, medijų raštingumas, pedagogai, dezinformacija, propaganda.

Įvadas

Temos aktualumas. Kiekvieno žmogaus, nepriklausomai nuo jo amžiaus, diena prasideda informacijos srautų atakomis. Mus supa informacinė aplinka tiek asmeninėje, tiek profesinėje erdvėje: mobilieji telefonai, radijas, televizija, socialiniai tinklai ir t.t. Kitaip tariant, šiuolaikinis žmogus yra apsuptas medijų kraštovaizdžio (*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, 2012), kuris yra dinamiškas, nuolat kintantis ir inovatyvus. Terminas „*medijos*“ apjungia masines komunikacijos priemones (*žiniasklaidą*), taip pat internete veikiančias komunikacijos priemones (ir patį internetą), estetines raiškos priemones (*fotografiją, kiną, TV, video ir t.t.*). Medijas žmonės savo gyvenime aktyviai naudoja įvairiems tikslams: informacijai (naujos ieškojimas, supratimas, kas vyksta aplink, žinojimas, kontrolė); asmens tapatumui, identifikacijai (*savęs pažinimas, savo vertės, realybės suvokimui*); socialinės integracijos poreikių tenkinimui (*sąveikai su šeima, draugais, bendravimo poreikiui*); atsipalaidavimui/pramogai (*emocijų raiškai, atsiribojimui nuo problemų, maloniam laiko praleidimui*). Kasdien vykstanti informacinių technologijų pažanga suteikia ne tik naujus informacijos gavimo ir sklaidos būdus, tačiau ir iššūkius, susijusius su žmonių gebėjimu orientuotis medijų kraštovaizdyje – aktualizuoja medijų raštingumo būtinybę. „2021 metais pagal medijų raštingumo indeksą, kurį skelbia *Atviros visuomenės institutas Sofijos fondas*, iš 35 Europos šalių Suomija užėmė pirmąją vietą. Teigiama, kad čia dėl kokybiško švietimo, laisvos žiniasklaidos ir didelio visuomenės tarpusavio pasitikėjimo gyventojai turi didžiausius

gebėjimus atlaikyti neigiamą netikrų naujienų ir dezinformacijos poveikį. Lietuvai šiame sąrašė skiriama 18 vieta“ (*LRT.lt*, 2022). Dar 2012 metais Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje Lietuvos pažangos strategijoje „*Lietuva 2030*“, buvo numatytas sumanios visuomenės kūrimo orientyras - „kurti gyvybingą informacinę viešąją erdvę, skatinant pilietiškai atsakingą žiniasklaidą ir ugdant visuomenės gebėjimus kritiškai vertinti viešojoje erdvėje pateikiamą informaciją, ją analizuoti ir vertinti. Visose ugdymo įstaigose įgyvendinti žiniasklaidos raštingumą didinančias programas. Gerbti laisvą spaudą, skatinti savireguliacijos procesus žiniasklaidoje“ (*Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030*“, 2012).

Medijų raštingumas šiandien tampa aktualiū faktoriumi, kuris svarbus visose sociūmo sferose: švietime, politikoje, kultūroje, ekonomikoje. Medijų raštingumas lemia laisvos saviraiškos ir informacijos esmę, „kurią sudaro piliečių supratimas apie medijų, žiniasklaidos ir kitų informacijos teikėjų funkcijas, kritišką jų turinio vertinimas bei gebėjimas ir kaip vartotojams, ir kaip informacijos turinio kūrėjams priimti pagrįstus sprendimus“ (*Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, „Medijų ir informacinis raštingumas*“, 2013).

Tyrimo problema. Medijų raštingumo sklaidos procesai Lietuvoje diegiami, tačiau vienoje iš prioritetinių sričių – švietimo įstaigų (nuo ikimokyklinių iki gimnazijų) pedagogai neturi galimybės sistemiškai tobulėti medijų raštingumo srityje, todėl svarbu apibrėžti medijų raštingumo svarbą pedagogų darbe bei pateikti pedagogų požiūrį į medijų raštingumo pritaikomumą.

Temos iširtumas. Medijų raštingumo temą analizavo Lietuvos tyrėjai (Vaičiūnienė, Mažeikienė, 2014, Klibavičius, 2013, Ševčukaitė, 2015) bei užsienio autoriai: (Rasi, Vuojärvi, Ruokamo, 2019, Vandenbosch, 2021); medijų raštingumo svarbą švietime (Kvieskienė, Hopkins, 2022, Rūtėnaitė, 2022); užsienio autoriai: (Bakic-Tomic, Dvorski ir kt., 2015, Buckingham, 2013).

Tyrimo tikslas – atskleisti medijų raštingumo aktualijas pedagogo veikloje.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir interneto duomenų bazių analizė, apibendrinimas, kokybinis tyrimas (interviu-refleksija).

I. Medijų raštingumo svarba pedagogų darbe

Švietimo sistemoje, kaip ir visose sociūme sferose, nuolat vyksta transformacijos procesai. Inovacijos yra glaudžiai siejamos su pedagogo veikla, kompetencijomis bei jų plėtojimu. Tyrėjai (Bakic-Tomic, Dvorski & Kirinic, 2015; Sutherland, Yoshida, 2015) pažymi, kad šiuolaikinio pedagogo veiklą švietimo institucijoje apibrėžia jo kompetencijos. Jos yra labai svarbios tiek teoriniam, tiek ir praktiniam ugdymui(si) bei jo kokybei. Taigi, pedagogams medijų raštingumo ugdymas suteikia ne tik kompetencijas, bet ir galimybes gautas žinias apie medijas, panaudoti savo profesinėje veikloje – dirbant su ugdytiniais bei jų tėvais. Pedagogams, kaip ir kiekvienam šiuolaikiniam žmogui svarbi medijų raštingumo kompetencija, nes kas vakar buvo nauja, šiandien nebeaktualu. Medijų kraštovaizdis daro poveikį ir pedagogų darbui ir ugdymo procesui.

Medijų raštingumas apibūdinamas kaip įgūdis, skatinantis kritišką medijų tekstų ir turinio vartojimą. Svarbu pažymėti, kad „medijų raštingumas neatsiejamas nuo gebėjimo suvokti medijų vaidmenį ir funkcijas demokratinėje visuomenėje, suprasti sąlygas, kuriomis medijos gali atlikti savo funkcijas; kritiškai vertinti medijų turinį; bendradarbiauti su medijomis skleidžiant demokratiją ir išreiškiant save; turėti įgūdžių (ir naudoti IT) turiniui sukurti“ (*Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, „Medijų ir informacinis raštingumas“*, 2012).

Pasak Buckingham (2013), „medijų raštingumas, nėra tik apie medijų vartojimą (skaitymą), tačiau jis įtraukia ir gebėjimus kurti (rašyti) medijų turinį. Todėl, medijų edukacijos procese svarbu ugdyti abu: *kritinį turinio vertinimą ir aktyvų dalyvavimą jo kūrime*“. Tokių gebėjimų ugdymas padeda medijų vartotojams priimti pagrįstus sprendimus ir įgalina juos pačius tapti medijų kūrėjais, vystant žmonių kritiškumo ir kūrybiškumo gebėjimus.

Tyrėjai (Martens, H., Hobbs, R., 2015), akcentuoja, kad medijų raštingumas skatina pilietiškumą, o pedagogų pastangos skatinant medijų raštingumą, didina jaunimo įsitraukimą į politiką. Lietuvos visuomenės informavimo politikos strateginėse kryptyse taip pat pažymima, kad informacinėms grėsmėms atspari ir raštingumo gebėjimus ugdanti visuomenė yra viena iš prioritetinių krypčių. Visuomenės kritinio mąstymo ugdymas, gebėjimas vertinti informaciją, pilietinio aktyvumo skatinimas taip pat svarbi medijų raštingumo sąlyga, nes ypač dabartinėje geopolitinėje situacijoje, svarbu, kad kiekvienas žmogus suvoktų medijų kraštovaizdžio pažinimo ir supratimo svarbą.

Šiandieniniame pasaulyje propaganda, dezinformacija, netikros naujienos skleidžiamos medijomis. Didelį poveikį propagandos skaidai turi socialiniai tinklai. „2020 m. visame pasaulyje socialines medijas naudojo daugiau kaip 3,6 mlrd. žmonių, t.y. - ~45% visos žmonių populiacijos. Prognozuojama, kad 2025 m. šis skaičius išaugs iki beveik 4,41 mlrd.“ (Stašinskaitė, 2021). Socialinių tinklų funkcijos kartais tapatinamos su žiniasklaidos funkcijomis, tačiau jų prigimtis savaime nėra skleisti tik tikslią, teisingą informaciją. Pavyzdžiui, asmuo, užsiimantis propaganda, kuria neegzistuojančių asmenų paskyras, o svarstant naujienas gali dalyvauti tarsi privatus veikėjas, gali skleisti melagingas įvykių versijas bei „argumentais“ grįstus vertinimus. Naudodamasis tokiomis paskyromis, minėtas asmuo, gali pasiekti įvairius „pažįstamus“ ir siūlo „draugauti“ su jį dominančiais asmenimis. Socialiniai tinklai – bendravimo būdas ir pramoga, todėl propaganda užsiimantis asmuo, lengvai pasiekia įvairaus amžiaus ir interesų grupes, gali joms pateikti atitinkamo turinio piešinių (karikatūrų), nuotraukų, anekdotų, eilių, muzikos ir atitinkamai formuoti požiūrį į naujausius politinius įvykius ar asmenybes. Pavyzdžiui, pirmiausia žinia paskelbiama internetiniame portale, taip siekiant ją „legalizuoti“, o vėliau paskleidžiama socialiniuose tinkluose, kad tą žinią galėtų komentuoti socialinių tinklų vartotojai.

Dar 2017 m. Europos Tarybos užsakymu parengtoje ataskaitoje apie informacinę painiavą (angl. – *information disorder*) viešąjį diskursą apie *netikras naujienas* siūloma sieti su trimis sąvokomis:

dezinformacija, klaidinga (arba klaidinanti) informacija ir kenkėjiška informacija. Tyrėjai (Bjola, 2017; Jones, 2019; Allcott, Gentzkow, ir kt., 2019) akcentuoja, kad dezinformacija (angl. – *disinformation*) yra suprantama kaip tyčia viešai paskleista melaginga informacija. Dezinformacija gali būti skirstoma pagal jos paskelbimo motyvus ir pasekmes. Gali būti ir dezinformacija, kuri nesukelia jokių neigiamų pasekmių, pavyzdžiui, klaidinga informacija arba dezinformacija apie sportinius, kultūrinius, mokslinius pasiekimus, apie nebūtus paranormalaus pobūdžio įvykius, vaizdo montažai ir pan. Pažymima, kad dezinformacija gali būti tendencingai sufabrikuota melaginga informacija ar melagingos naujienos. Ji apibūdinama kaip priešiška dezinformacija, t. y. tokia, kuri gali sukelti neigiamų pasekmių (Allcott, Gentzkow, ir kt., 2019). Pavyzdžiui, viešai skelbiama melaginga ar klaidinga, nepagrįsta informacija, kuria raginama prievarta pažeisti valstybės suverenitetą, kurstomas karas ar tautinė neapykanta, skatinamas nepasitenkinimas valstybe, demokratine santvarka ir pan. Skirtumai tarp klaidingos ir kenkėjiškos informacijos akivaizdūs. Klaidinga informacija arba *klaidinimas* (angl. – *misinformation*) reiškia viešai paskelbtą klaidingą informaciją ar klaidinimą, kuris gali būti ir netyčinis, pavyzdžiui, nurodyti netikslūs statistiniai duomenys ar netiksli citata. Kenkėjiška informacija (angl. – *malinformation*) – neišgalvota informacija, kuria siekiama kam nors pakenkti, pavyzdžiui, neviešo naudojimo informacijos viešinimas (Bjola, 2017; Jones, 2019; Allcott, Gentzkow, ir kt., 2019). Šiuolaikiniam žmogui medijų kraštovaizdžio kismas, suteikia daug nežinomybės faktorių, todėl medijų raštingumo ugdymo prioritetas – pedagogai. „Šiandienos žmogui nebepakanka tradicinio raštingumo – dabar ypač svarbus yra gebėjimas atsirinkti patikimus informacijos šaltinius ir įvertinti turinį. Siekiant į ugdymo procesą įtraukti kuo platesnę auditoriją ir pasiekti tvarių rezultatų, medijų ir informacinio raštingumo gebėjimų ugdymas turi būti grindžiamas glaudžiu šios srities organizacijų ir institucijų bendradarbiavimu bei veiklos koordinavimu“ (Puslys, Šumskas, 2021). Šiuolaikinio pedagogo darbe medijų raštingumo gebėjimai aktualizuojasi ne tik su asmeninėmis kompetencijomis, bet ir ugdymo procesu. Medijų raštingumas apima estetinius ir kūrybinius gebėjimus, taip pat padeda suvokti, kurti ir interpretuoti medijų turinį. Taip pat - bendravimo ir komunikavimo, kritinio mąstymo ir analizės gebėjimus. Vadinasi, jeigu pedagogas pats turės medijų raštingumo gebėjimus, juos taikydamas savo darbe galės padėti ugdytis vaikams, moksleiviams. „Geriausią šiuos gebėjimus ugdyti tiriant įvairius medijų turinius ir žanrus (*Medijų ir informacinio raštingumo ugdymo metodinė medžiaga*, Ugdymo plėtotės centras, 2015). Pedagogo pozicija ir gebėjimai medijų kraštovaizdžio akistatoje yra svarbi ugdymo sąlyga. UNESCO ir Šiaurės šalys laikosi nuostatos, kad medijų ir raštingumas sumažina interneto grėsmes ir didina teikiamų galimybių naudą. Vaikai ir paaugliai turėtų suprasti medijų ir kitų informacijos teikėjų funkcijas ir gebėti ieškoti, vertinti, naudoti ir kurti informacinius pranešimus asmeniniams, socialiniams, užimtumo ir mokymosi tikslams pasiekti (*Pedagogies of Media and Information Literacies*, 2019).

II. Medijų raštingumo kurso aktualumo empirinis tyrimas

Tyrimo organizavimas. Siekiant atskleisti medijų raštingumo svarbą, buvo atliktas kokybinis tyrimas (interviu - refleksija). Tyrime dalyvavo Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų centre kvalifikacijos tobulinimo kursuose dalyvaujantys pedagogai iš visos Lietuvos (31 informantas). Šie pedagogai klausė studijų dalyką *“Tėvų pedagoginis švietimas”*. Dalyke buvo integruotos paskaitos apie medijas. Po šių paskaitų jiems reikėjo išklausti kursą ir spręsti Medijų raštingumo testą (<https://veryverified.eu/lt/home-lietuviskai/>) bei gauti sertifikatą. Gavus sertifikatą, buvo atliktas kokybinis tyrimas (interviu - refleksija). Tyrimas vyko 2023 m. balandžio - gegužės mėn. Kursas *Very Verified* - nuotolinis medijų raštingumo kursas, parengtas JAV valstybės departamento *“Medijų raštingumas Baltijos šalyse”* programos, administruojamos pasaulinės plėtros ir švietimo organizacijos IREX. Naudojama *“Išmokite atskirti”* (angl. *“Learn to Discern”*) prieiga, padedanti didinti visuomenės atsparumą dezinformacijai ir manipuliacijai (info@veryverified.eu). Testas yra viešai prieinamas keliomis kalbomis internete. Išsprendus testą, dalyviai gauna oficialų sertifikatą, patvirtinantį, kad asmuo baigė *Very Verified Baltics* internetinį medijų raštingumo kursą. Informantai po sėkmingo testo baigimo, dalyvavo interviu, kur pateikė savo refleksiją apie *Medijų raštingumo* kurso metu gautus gebėjimus ir žinių pritaikomumą.

Tyrimo radiniai. Atliekant kokybinį interviu - refleksijos tyrimą, siekta išsiaiškinti informantų nuomonę apie tai, *kokius gebėjimus, jų nuomone, įgijo, dalyvaudami Medijų raštingumo kurse?* Gauti duomenys pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Medijų raštingumo kurso suteikti gebėjimai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Ats. sk.
Medijų raštingumo kurso suteikti gebėjimai	Kritinio mąstymo gebėjimas	„Sužinojau kaip atskirti melagienas nuo teisingos informacijos“; „Dalyvaudama medijų raštingumo kurse supratau, kad nepagrįstai pasitikėjau vieša informacija. Dabar kritiškiau žvelgsiu į tai, kas rodoma, kalbama per medijas“; „Supratau dezinformacijos procesus“; „Išsiaiškinau kaip atskirti tikras nuotraukas nuo netikrų - klastočių“; „Kol nebuvo išklausi kursą ir išsprendusi testą, niekada netikrindavau informacijos, dabar supratau, kad tai būtina“; „Negalvojau, kad tiek daug gali būti klaidingos informacijos viešoje erdvėje, dabar supratau, kad turiu atidžiai ir kritiškai ją vertinti“; „Darbe taikysiu kritinio mąstymo kriterijus, kurie leidžia žvelgti plačiau“; „Supratau, kad asmeninius duomenis būtina saugoti, ypač internetinėje erdvėje“; „Išmokau nepasitikėti vienu šaltiniu“; „Supratau, kaip svarbu ugdytis kritinį mąstymą, o svarbiausia – kaip tą daryti priimant ir pateikiant informaciją“.	25

	<i>Informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimai</i>	„Išmokau atrinkti ir vertinti gaunamą informaciją“; „Išmokau vertinti gaunamą informaciją“; „Sužinojau, kur gauti patikimą informaciją, kaip jos ieškoti“; „Supratau, kad būtina peržiūrėti kelis informacinius šaltinius, jeigu nori gauti kokybišką informaciją“; „Išsprendus testą, sužinojau apie trolius ir botus, kaip juos identifikuoti“; „Pastebiu „nesąmoningus“ straipsnius ar kitą informaciją“; „Sužinojau daug naujų sąvokų, kurios anksčiau buvo nesuprantamos“; „Sužinojau kaip veikia informacijos paieškos algoritmus“; „Būtina atidžiai domėtis, kokia informacija mus pasiekia“.	30
	<i>Medijų turinio kūrimo gebėjimai</i>	„Darbe tenka susidurti su turinio kūrimo socialinėse medijose, išsprendus testą, supratau, kaip svarbu kuriant turinį paisyti etikos, naudoti atitinkamus šaltinius, disponuoti slaptažodžiais ir pan.“; „Prieš pateikdama informaciją į įstaigos socialinius tinklus, ypač atidžiai pradėjau ją tikrinti, nes atlikus testą, supratau, kad tai atsakingas veiksmas“; „Sužinojau apie medijų turinio kūrimo „paslaptis““; „Kuriant informacijos turinį svarbu naudoti tik patikimą informaciją“; „Medijų informacijos turinys negali klaidinti kitų asmenų“.	10

Dauguma pedagogų akcentavo, kad medijų raštingumo kursas paskatino kritinio mąstymo raišką, priimant medijų teikiamą informaciją. Išryškėjo informantų požiūris į informacijos patikimumą – prieš dalyvaujant medijų raštingumo kurse, daugelis pabrėžė, kad net nesusimąstydavo apie informacijos legitimumą - tiesiog pasitikėdavo informacija, tačiau medijų raštingumo kursas pakeitė požiūrį. Informantai akcentavo, kad reikia tikrinti šaltinius, kuriais teikiama informacija, nes medijų kraštovaizdyje daug dezinformacijos, netikrų naujienų. Po tyrimo, informantai teigė, kad kritiškiau žvelgia į informacijos turinį, išskirdami ir naujų sąvokų, susijusių su dezinformaciją žinias. Akcentuotina, kad ir medijų turinio kūrimo gebėjimai pedagogams aktualūs. Po medijų raštingumo kurso, informantai pažymėjo etinių ir patikimumo aspektų svarbą rengiant viešą informaciją.

Atliekant kokybinį tyrimą (interviu - refleksija), siekta išsiaiškinti informantų nuomonę, apie žinių ir gebėjimų, kuriuos gavo kurso *Medijų raštingumas* metu, pritaikymą (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Medijų raštingumo kurso suteiktų gebėjimų pritaikymas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Ats. sk.
Medijų raštingumo testo pritaikomumas	<i>Darbinėje veikloje</i>	<p>„ Išsprendusi testą, pagalvojau, kad turiu pasidalinti su kolegėmis, todėl pasiūliau ir joms šį testą – juk naujovės padeda tobulėti“;</p> <p>„Puiku, kad puslapyje, kuriame yra testas, galima rasti ir pamokų/paskaitų santraukas. Jomis pasinaudosiu dirbdama su vaikų tėvais“;</p> <p>„Noriu surengti seminarą savo įstaigoje ir žiniomis, informacija pasidalinti su kolegomis“;</p> <p>„ Daviau testo nuorodą kolegėms, vėliau buvo smagu aptarti ir išgirti nuomones. Pasidžiaugėme, kad gavome naujų žinių“;</p> <p>„Turiu planų su vaikų tėveliais testo pagrindu, per susirinkimą surengti viktoriną“;</p> <p>„Būtinai panaudosiu testo temas savo tiesioginiame darbe su vaikais“;</p> <p>„ Pasitarusi su įstaigos vadove, nusprendėme, kad siūlysimė visiems kolegoms baigti kursą, išspręsti testą ir gauti sertifikatus“;</p> <p>„Informaciją gauta kurso metu panaudosiu ir integruosiu į savo pamokas“;</p> <p>„Medijų raštingumo žiniomis dalinsiuosi su vaikų tėvais“.</p>	31
	<i>Asmeniniame gyvenime</i>	<p>„Kai apie medijų raštingumo testą pasakiau savo sutuoktiniui, jis susidomėjo. Taigi, testą sprendė ir jis. Taip pat gavo sertifikatą“;</p> <p>„Testą sprendžiau su savo paaugliu sūnumi ir buvau nustebusi, kad jis tiek daug žino apie medijas“;</p> <p>„Pasidalinau draugų būryje informacija apie medijų raštingumą ir ten gautomis žiniomis. Draugai buvo nustebę ne tik naujomis sąvokomis, bet ir dezinformacijos procesais, netikrų nuotraukų atpažinimo galimybėmis“;</p> <p>„Socialiniuose tinkluose elgsiuosi atsargiau, iki kurso baigimo, buvau labai patikli vertindama informaciją...“;</p> <p>„Medijų raštingumo kursas svarbus visiems – tiek jauniems, tiek senjorams, nes galima tapti informacijos „auka“, jeigu nežinai informacijos erdvės „triukų““;</p> <p>„Buvau nustebusi, kad tiek mažai žinojau apie medijas ir informacijos sklaido procesus. Dabar daug kritiškiau žiūri į informaciją, kuri mane pasiekia, daug atsargiau dalinuosi ja“.</p>	22

Pedagogai pabrėžė medijų raštingumo kurso pritaikomumą darbinėje veikloje – tiek su kolegomis, su ugdytiniais bei jų tėvais. Pedagogai išskyrė ir medijų raštingumo kurso sklaidos svarbą – žinios apie medijų kraštovaizdį aktualios tiek darbinėje veikloje, tiek asmeniniame gyvenime.

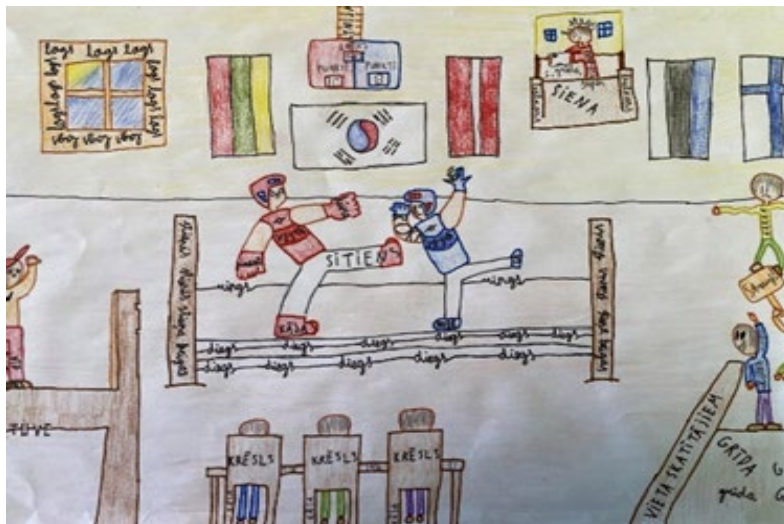
Išvados

1. Pedagogams, kaip ir kiekvienam šiuolaikiniam žmogui, svarbi medijų raštingumo kompetencija, nes medijų kraštovaizdis daro poveikį ir pedagogų darbui ir ugdymo procesui. Kritinio mąstymo ugdymas, gebėjimas vertinti informaciją, pilietinio aktyvumo skatinimas svarbi medijų raštingumo sąlyga, lemianti kiekvieno žmogaus santykį su informacijos procesais.

2. Lietuvoje vykstantis medijų raštingumas kol kas nėra sisteminis, todėl aktualizuojasi poreikis diegti medijų raštingumą pedagogų profesijos rengime ar kvalifikacijos tobulinimo kursuose. Šiuolaikiniame medijų kraštovaizdyje svarbus yra gebėjimas pasirinkti patikimus informacijos šaltinius ir įvertinti turinį. Siekiant į ugdymo procesą įtraukti kuo platesnę auditoriją, medijų raštingumo gebėjimų ugdymas turi būti grindžiamas glaudžiu organizacijų ir institucijų bendradarbiavimu bei veiklos koordinavimu.

Literatūra:

- Allcott, H., Gentzkow, M., ir Yu, Ch. (2019). Trends in the Diffusion of Misinformation on Social Media. *Research and Politics*, 110 (3), 1-8.
- Bakic-Tomic, L., Dvorski, J., Kirinic, A. (2015). Elements of Teacher Communication Competence: An Examination of Skills and Knowledge to Communicate. *International Journal of Research in Education and Science*, 1(2), 157–166.
- Bjola, C. (2017). Propaganda in the digital age. *Global Affairs*, 3(3), 189-191. <https://doi.org/10.1080/23340460.2017.1427694>
- Buckingham, D. (2013) *Media education: Literacy, learning and contemporary culture*, John Wiley & Sons. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
- Disinformation and propaganda – impact on the functioning of the rule of law in the EU and its Member States. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. Directorate General for Internal Policies of the Union PE 608.864 - February 2019. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608864/IPOL_STU\(2019\)608864_EN](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/608864/IPOL_STU(2019)608864_EN.pdf), pdf.
- Jones, M.O. (2019). Propaganda, Fake News, and Fake Trends: The Weaponization of Twitter Bots in the Gulf Crisis. *International Journal of Communication*, 13(2019), 1389-1415.
- Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, „Medijų ir informacinis raštingumas“ <https://unesco.lt/komunikacija-ir-informacija/mediju-ir-informacinis-rastingumas>
- Medijų ir informacinio raštingumo ugdymo metodinė medžiaga, (2015) Ugdymo plėtotės centras. <https://www.draugiskasinternetas.lt/mediju-ir-informacinio-rastingumo-ugdymo-metodine-medziaga/>
- Medijų raštingumo testas. <https://veryverified.eu/lt/home-lietuviskai/>
- Pedagogies of Media and Information Literacies. <https://iite.unesco.org/publications/>
- Puslys D., Šumskas, G. (2021). Lietuvos visuomenės poveikumas dezinformacijai naratyvų analizė. Vilniaus politikos analizės institutas.
- Stašinskaitė G. (2021) Socialinių medijų statistika, kurią turėtumėte žinoti 2021 m. <https://www.nbranded.lt/socialiniu-mediju-statistika-kuria-turetumete-zinoti-2021-m-2/>
- Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“. https://lr.lt/uploads/main/documents/files/4_%20LT2030%20rodiklio%20apzvalga_2019-01-14

Voldemars Lvovs 11 m. (mokytoja V. Raziūnienė, Rygos lietuvių vidurinė mokykla)

Noelia Vainilavičiūtė 10 m. (mokytoja M. Kikilienė, Valensijos neformaliojo ugdymo mokykla *Lituanica*)

TEATRAS IR ĮTRAUKUSIS UGDYMAS *PURIENOS* IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE

Dagna Volkovaitė

Klaipėdos miesto lopšelis - darželis Puriena

Anotacija. Straipsnyje atskleidžiama, kad įtraukusis ugdymas reikalauja keistis iš esmės, pervertinti savo vertybines nuostatas, tobulinti kaip pedagogo kompetencijas, atrasti empatijos jausmą ir taikyti kitokį ugdymo turinį bei metodus. *Purienos* įstaigoje teatrinė veikla organizuojama visiems vaikams teatro studijoje, naudojant ir pritaikant teatrinis pratimus – žaidimus įvairiems vaikams. Teatrinis elementų, priemonių pagalba yra įveikinama vaiko psichika, vidiniai psichiniai procesai, kūnas, parengiami vaikai aktyviam kūrybiškam veiksmui, atsipalaidavimui ir savo kūno pažinimui.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: teatras, įtraukusis ugdymas, ikimokyklinio ugdymo įstaiga.

Įvadas. Įtraukusis ugdymas – kokybiškas ugdymas kiekvienam vaikui, o tai labai aiškiai atsispindi *Geros mokyklos* koncepcijoje (2014). Įtraukijį ugdymą tikslinga sieti su personalizuotu kiekvieno vaiko ugdymu, atitinkančiu kiekvieno vaiko ugdymosi galias ir poreikius. Įtraukusis ugdymas apima:

- ✚ ugdymo turinio,
- ✚ mokytojų rengimo,
- ✚ pagalbos vaikui, mokytojui,
- ✚ vertinimo,
- ✚ ugdymo organizavimo sritis.

Vaikui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymąsi reglamentuojantys teisiniai dokumentai sudaro palankias sąlygas kiekvienam vaikui ugdytis pagal jų poreikius ir galimybes bendrojo ugdymo įstaigose, užtikrinant švietimo pagalbą, lygias galimybes ir ugdymosi prieinamumą. Įtraukusis ugdymas pagal *UNESCO* (2009) suprantamas kaip ugdymo struktūrų, turinio, mokymo(si) bei kiti pokyčiai, kuriais siekiama kiekvieno ugdytinio lygiavertiško dalyvavimo ugdymosi procese, besimokančiųjų interesus ir poreikius tenkinančių ugdymosi aplinkų bei mokymosi patirčių kūrimo, šalinant bet kokias ugdymosi kliūtis. Įtraukusis ugdymas skirtas ne tik specialiųjų poreikių vaikams, tai ir ugdymas, apimantis ypatingų poreikių vaikų grupę:

- ✚ ypatingi poreikiai ir pažeidžiamumas kylantis dėl negalios ar sutrikimų;
- ✚ ypatingi poreikiai ir pažeidžiamumas kylantis dėl socialinių-ekonominių veiksnių;
- ✚ ypatingi poreikiai ir pažeidžiamumas dėl lytinių, kultūrinių, rasinių, religinių ar kitų skirtumų;
- ✚ ypatingai gabių vaikų poreikiai ir pagalba jiems.

Tyrimo tikslas: atskleisti teatro ir įtraukiojo ugdymo *Purienos* ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ypatumus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

I. Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo principai *Purienos* lopšelyje - darželyje

Besiruošiant 2024 m. įgyvendinti įtraukujį ugdymą, *Purienos* įstaiga siekia mokytis gyventi žmonių įvairovėje ir mokytis iš skirtybių. Suprantant, kad kiekvienas vaikas yra ypatingas ir unikalus, LR Švietimo įstatyme (2011) numatomas įtraukiojo ugdymo tikslas – padidinti švietimo prieinamumą ir skatinti kiekvieno ugdytinio galimybių didinimą ir vaiko ugdymosi potencialo realizavimą. Todėl ugdymo įstaigoje vyrauja bendruomeniškumo puoselėjimas, ugdymo veiklos diferencijavimas bei įtraukiojo ugdymo metodų taikymas. Įtraukiojo ugdymo pagalba kiekvienas vaikas gali mokytis ir išmokti, kiekvienas vaikas turi teisę į kokybiškas įtraukiojo ugdymo sąlygas, tai yra: į(si)traukimą, dalyvavimą ir pasiekimus. Įtraukiajam ugdymui užtikrinti įstaigoje stengiamasi atsižvelgti į:

- ✚ specialistų, mokytojų ir tėvų bendradarbiavimą;
- ✚ socialinę - emocinę grupės kultūrą;
- ✚ pritaikytą fizinę aplinką.

Puoselėjamos įtraukiojo ugdymo vertybės: lygybė ir lygiavertiškumas, aktyvus dalyvavimas ugdyme, pagalba ir įtraukimas vaiko aktyviam dalyvavimui, bendruomeniškumas, tvarumas, pasitikėjimas, sąžiningumas, drąsa, džiaugsmas, empatija, meilė, optimizmas ir tikėjimas, kūrybiškumas ir pan. Įtraukiojo ugdymo proceso planavimas ugdo kritinį mąstymą, moko spręsti iškilusias problemas, ugdo kūrybiškumą. Mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų pagrindinė užduotis yra: konsultuoti tėvus švietimo pagalbos teikimo klausimais; skatinti ugdytinius aktyviai mokytis (siekti tikslo, spręsti gyvenimiškas problemas, įgauti šiuolaikiniam gyvenimui aktualių kompetencijų) bendradarbiaujant ir atrandant kiekvienam tinkamą ir empatišką sprendimą. Tik mokytojas ir specialistas taikydami komandinį darbą, gali spręsti, kokius metodus ir strategijas pasirinkti, organizuojant vaikų ugdymą, siekiant užtikrinti kokybišką ugdymosi procesą. Įtraukusi ugdymas reikalauja keistis iš esmės, pervertinti savo vertybines nuostatas, patobulinti kompetencijas, atrasti empatijos jausmą ir taikyti kitokį ugdymo turinį bei metodus. Todėl įstaigoje yra keičiamasi geromis idėjomis, mokomasi vieni iš kitų, dalinamasi gerąja patirtimi su besimokančiais ir patiriančiais įtraukties būtinybę bei poreikį.

II. Teatrinė veiklos ypatumai lopšelyje - darželyje *Puriena*

Teatrinė veikla įstaigoje yra organizuojama jau 28 metai teatro studijoje. Organizuojant teatrinę veiklą su darželio vaikais, yra išskiriami vaikų pasirengimo šiai veiklai etapai:

- kūno raumenų įtampos atpalaidavimas (rankų, kojų, nugaros ir kt.), judesio raiška;
- valingo dėmesio sukaupimas;
- kūrybinės vaizduotės aktyvinimas;

- jutimų ir emocijų skatinimas;
- kalbinės raiškos ugdymas;
- taisyklingas kvėpavimas;
- tarpusavio bendravimas ir bendradarbiavimas.

Teatrinė veikla organizuojama visiems vaikams 2 kartus savaitėje teatro studijoje, panaudojant ir pritaikant teatrinis pratimus - žaidimus. Jų pritaikymo ir panaudojimo tikslas: *veiklinti vaiko psichiką, vidinius psichinius procesus ir kūną, parengti juos aktyviam kūrybiškam veiksmui, atsipalaidavimui ir savo kūno pažinimui*. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai į teatrinę - žaidybines veiklą įtraukiami žaidžiant dėmesio, vaizduotės, judesio, ritmo, kalbinius žaidimus, stebint vaikų improvizacijas ir vaidinimus, kuriant etiudus, žaidžiant ir improvizuojant su šešėlių teatro lėlėmis. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai labai mėgsta teatrinę veiklą, joje atsipalaiduoja. Dažnai reiškia emocijas: džiaugsmą, susižavėjimą, aktyvumą, lydi kalbinės raiškos suaktyvėjimas, garsų tarimas, ritmo atkartojimas. Teatrinės veiklos metu svarbiausia bendradarbiavimas ir bendravimas su visos grupės vaikais. Teatrinis ugdymas, visų pirma, turi padėti vaikui plėtoti kūrybines galias, nesiekiant parodyti spektaklį, o sieti su kūrybiniais - vaidmeniniais vaikų žaidimais.

Teatras- „stebuklinga neregėta džiaugsmo pieva“ (Marcinkevičius, 20024). Teatrinė veikla - mažas stebuklas, kurį kuriantys vaikai gali pavirsti kuo tik nori, gali įgyvendinti tai, apie ką svajoja, gali kūrybiškai išreikšti ir atversi save ir savo vidinį pasaulį. Nuoširdus džiaugsmas, skambus juokas, teigiamos emocijos svarbiausios yra kiekvienam vaikui. Tėvų įtraukimas į vaiko ugdymosi procesą labai svarbus ugdymo sėkmei, todėl ypatingai svarbu, kad visi įstaigos bendruomenės dalyviai būtų atviri, supratingi ir pasirengę bendradarbiauti, siekiant užtikrinti, kad kiekvienas vaikas turėtų sėkmingą ugdymosi procesą. Norint užtikrinti sklandų bendradarbiavimą, svarbu:

- **komunikacija:** svarbus siekis užtikrinti, tėvų, pedagogų ir specialistų komunikavimą. Labai svarbu, kad tėvai gebėtų informuoti apie vaiko specialiuosius poreikius, sunkumus ir kylančias problemas. Tėvai turi galimybę bendrauti su ikimokyklinio ugdymo įstaigos mokytojais, gali pasidalinti savo siekiais, mintimis, rūpesčiais dėl vaiko ugdymo(si) proceso organizavimo, vaiko pasiekimų ir kt.;
- **vaiko individualumas:** kiekvienas vaikas yra unikalus, ir nepakartojama asmenybė, turinti savo individualius gebėjimus, poreikius ir galias. Labai svarbus siekis, kad ikimokyklinio ugdymo įstaiga ir tėvai bendradarbiautų, siekdami užtikrinti, kad vaiko augimą, vystymą, ugdymą. Siekiamybė, kad individualūs vaiko poreikiai būtų patenkinti ir jis gautų tinkamą pagalbą ir paramą, kad galėtų sėkmingai socializuotis, ugdytis ir augti;
- **bendradarbiavimas su specialistais:** vaikams su specialiais ugdymosi poreikiais įstaigoje teikiama pagalba įvairių specialistų pvz., logopedo, socialinio pedagogo. Įstaigoje su vaikais dirba neformaliojo švietimo mokytojai: dailės, teatro, kūno kultūros, eksperimentų ir

bandymų kambarėlio mokytoja. Specialistų komandos darbas, bendri siekiai, kad vaikas laiku gautų tinkamą pagalbą ir palaikymą, ir bendradarbiavimas svarbūs vaiko įtraukimui į ugdymo procesą. Norint užtikrinti vaiko sėkmingą augimą ir ugdymą, ypatingai svarbus tėvų bendradarbiavimas su švietimo specialistais, kad būtų galima pasirinkti tinkamiausius būdus ir metodus. Užtikrinti specialistų konsultacijų lankymą ir dalintis informacija, siekiant gauti kokybišką grįžtamąjį ryšį;

- **įvairių ugdymo metodų naudojimas:** vaikams su specialiais ugdymosi poreikiais reikia skirtingų mokymo(si) metodų ir technikų. Svarbu, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirbantys mokytojai ir tėvai būtų atviri įvairiems mokymo(si) metodams ir galėtų pasirinkti tuos, kurie geriausiai atitinka vaiko poreikius ir gebėjimus.

Išvada. Tėvų įtraukimas į vaiko ugdymosi procesą labai svarbus ugdymo sėkmei, todėl ypatingai svarbu, kad visi *Purienos* lopšelio - darželio bendruomenės dalyviai būtų atviri, supratingi ir pasirengę bendradarbiauti, siekiant užtikrinti, kad kiekvienas vaikas turėtų sėkmingą ugdymosi procesą.

Rekomendacijos tėvams
Labai svarbu kurti bendradarbiaujančius santykius su ugdymo įstaiga, pasitikėti joje dirbančiais pedagogais ir specialistais, išsiklausti į jų rekomendacijas, pastebėjimus, skirti laiko susitikimams, pokalbiams ir pagalbos vaikui planavimui.
Vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dažnai svarbi rutina ir pastovumas, tai suteikia saugumo jausmą, todėl svarbu, kad tėveliai būtų linkę ieškoti kompromisų ir derinti šeimos taisykles prie ugdymo įstaigos taisyklių: <i>laikykis dienos tvarkės, bendrų susitarimų, derinkite vaiko asmeninių daiktų atsinešimą į įstaigą</i> ir kt.
Bendraujant su vaiku svarbu nepamiršti akcentuoti vaiko stipriąsias puses, gebėjimus, pomėgius, sėkmes, stengtis savo lūkesčius derinti su vaiko gebėjimais.
Užtikrinti įstaigos specialistų konsultacijų lankymą ir dalintis informacija, siekiant gauti kokybišką grįžtamąjį ryšį.
Rūpintis vaiko ir savo emocine sveikata.
Rekomendacijos pedagogams
Vienas iš svarbiausių uždavinių pedagogui priimant į grupę vaiką su specialiais ugdymosi poreikiais: įdėti pakankamai pastangų mezgant ryšį su vaiku ir bendradarbiavimą su jo tėvais (globėjais).
Atrasti vaiko stiprybes, jomis remtis siekiant tikslų. Kasdien rasti už ką pagirti.
Žinant, su kokiais sunkumais susiduria vaikas, stengtis pritaikyti aplinką ir ugdymo metodus.
Nelaukti, kol sunkumai įsisenės – matant didesnės pagalbos poreikį, kreiptis į Vaiko gerovės komisiją ar administraciją ir spręsti situacijas iš karto.
Atkreipti dėmesį į tai, kad netinkamas vaiko elgesys dažniausiai nėra tikslingas ar sąmoningas, svarbu priimti jį kaip pagalbos šauksmą, ieškoti, kokie vaiko poreikiai nėra patenkinami.
Organizuoti individualius susitikimus, konfidencialiam pokalbiui su vaiko tėvais.
Nepamiršti rūpintis savo psichologine sveikata, nes darbas su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais reikalauja ne tik fizinių, kognityvinių, bet ir emocinių resursų.

Literatūra:

- Barkauskaitė, M., Mikalauskienė, J. (2011). *Saugios aplinkos kūrimas bendrojo ugdymo mokykloje*. <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LTLDB0001:J.04~2011~1367180876989/J.04~2011~1367180876989.pdf>.
- Burvytė, S. (2014). *Apie kokybišką pedagogo sąveiką su vaiko tėvais*. http://www.ugdykim.lt/apie_kokybiska_pedagogo_saveika_su_vaiko_tevais/.
- Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija* (1989). <http://unicef.lt/wp-content/uploads/2017/06/JT-Vaiko-Teisi%C5%B3-Konvencija.pdf>.
- Lietuvos Respublikos Seimas (2003). *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.211767>.
- Lietuvos Respublikos Seimas (2012). *Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“* <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>.

Kamilė Čėponaitė 6 m. (mokytoja J. Kirilova, Klaipėdos lopšelis-darželis *Žiogelis*)

Ūla Juciūtė 6 m. (mokytoja R. Juciuvienė, Klaipėdos lopšelis-darželis *Radastėlė*)

Stendiniai pranešimai

POZITYVAUS ELGESIO PALAIKYMAS MAŽIEMS VAIKAMS *PACE* PRINCIPU

Rugilė Braslauskaitė
Klaipėdos universitetas

Ivadas

Temos aktualumas. Vaiko auklėjimas per emocinį ryšį priklauso nuo gebėjimo kontroliuoti savo emocijas ir numatyti vaiko psichiką, siekiant suvokti vaiko vidinį pasaulį. Pasak Kim S, Golding (2021), kontroliuodami savo emocijas galime šį gebėjimą pritaikyti ryšiui su vaiku užmegzti. Būtent tuomet padeda *PACE* principas – vaikų auklėjimas pasitelkiant žaislingumą, priėmimą, pažinimą ir empatiją. *Pace* principo visuma išryškėja, kai jo dalys sujungiamos. *PACE* užtikrina ryšį, grindžiamą pasitikėjimu ir santykių saugumu, kurių vaikui ankstesniame auklėjime trūko. Toks ryšys padės vaikui geriau apsiprasti su įprastomis tėvų nustatomomis elgesio ribomis ir drausme. D. Hugheso pasiūlytas *PACE* principas – tai pagalba suaugusiesiems išlikti atviriems ir palaikyti su visais emocinį ryšį (Golding, Hughes, 2012). *PACE* padeda tėvams parodyti vaikui, kad jie pasirenę padėti ir jautriai reaguoja į jo poreikius.

Tyrimo tikslas. Teoriškai atskleisti pozityvaus elgesio palaikymo mažiems vaikams *PACE* principo ypatumus.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Pagrindiniai teiginiai. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, jog tėvų ir vaiko sąsaja tampa darni, nes tėvai priima vaiką, nori jį pažinti ir įsijaučia į jo patirtį. Tėvai turėtų vadovautis *PACE* principu ir išlaikyti šį požiūrį net tada, kai ima jausti, kad vaikas nepaklūsta ir užima gynybinę poziciją. *PACE* principas, tai: P = žaislingumas (angl. *Playfulness*). Pirmasis šio principo elementas – žaislingumas. Tėvai gali įskiepyti vaikui saugumo jausmą, padėdami jam būti žaislingam, linksmam. Tai padeda padaryti ne vien tinkami žaislai ir veikla, nors jie irgi svarbūs. Būtina plėtoti santykius su vaiku, stiprinti jo patirtį ir parodyti, kad vaikas yra ypatingas ir mylimas. Smagus ir žaislingas bendravimas suteikia saugumo – būdamas laimingas ir linksmas vaikas nepatiria gėdos jausmo. Žaidimas suteikia optimizmo.

A = priėmimas (angl. *Acceptance*). Tėvai turi suvokti vaiko vidinį gyvenimą ir vaiką suprasti nebandydami jo keisti. Tėvai turi priimti vaiko nepasitikėjimą ir pasitikėjimą, susitaikydami su tuo, kad vaiką lydės šios dvi emocijos. Vaikas turi žinoti, kad tėvai juo domisi, o ne nori pakeisti.

C = pažinimas (angl. *Curiosity*). Vaikų auklėjimas grindžiamas santykių kūrimu – tai auklėjimas pažįstant ir apmąstant. Pažinimas yra atradimo veiksmas, leidžiantis suteikti vaikui jo poreikius atitinkančią priežiūrą be kritikos.

E = empatija (angl. *Empathy*). Empatija yra saugaus prierašumo pagrindas. Vaikas jaučiasi saugesnis, kai jo vidinė patirtis suprantama, priimama ir į ją įsijaučiama.

Paveiklo šaltinis: <https://nibblesandbubbles.co.uk/resources/pace-poster/>

Išvados. *PACE* taikymas siekiant užmegzti intersubjektyvius santykius galimas tik tada, kai suaugusysis gali išlikti atviras ir palaikyti pozityvų elgesį, pozityvų ryšį su vaiku, pasitelkdamas tinkamą emocinį reguliavimą. Kai tėvai išlieka atviri, pozityvūs vadovaudamiesi *PACE* principu, jų tarpusavio santykiai stiprėja ir didėja vaiko pasitikėjimas.

SOCIALINIO PEDAGOGO SVARBA TEIKIANT PAGALBĄ JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKAMS, TURINTIEMS ELGESIO IR EMOCIJŲ SUTRIKIMŲ BENDROJO UGDYMO MOKYKLOJE

Rasa Braslauskienė, Josana Viržintienė
Klaipėdos universitetas

Įvadas

Temos aktualumas. Socialinės pedagoginės pagalbos paskirtis – „padėti tėvams (globėjams, rūpintojams), kad būtų įgyvendinta vaiko teisė į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti mokyklos ar vengia tai daryti, stiprinti vaiko ir mokinio socialines ir emocines kompetencijas, sugrąžinti į mokyklą ją palikusius vaikus, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti mokyklą pagal jo poreikius, protines ir fizines galias ir joje adaptuotis“ (*Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*, 2022). Šią socialinę pagalbą ugdymo įstaigose teikia *socialiniai pedagogai*, kurių užduotis – užkirsti kelią disfunkciniams socialinio gyvenimo procesams. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimas jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams, turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų siejasi su komandiniu darbu ir reikalauja glaudaus kitų švietimo pagalbos paslaugų teikėjų bendradarbiavimo. Francescon (2018), pabrėžia plataus bendradarbiavimo tinklo svarbą, teikiant socialinę pedagoginę pagalbą vaikams, nes bendradarbiavimas yra viena iš sėkmės formų, padedanti siekti užsibrėžtų tikslų. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų emocijų ir elgesio sunkumai, kaip ir pagrindinės problemos, iš kurių jie kyla, turi tendenciją toliau vystytis ir gilėti, jei šios pagrindinės problemos nėra išsprendžiamos (Rosova, 2014). Todėl veiksmingiausias būdas padėti vaikams, turintiems emocijų ir elgesio sutrikimų, yra visapusiškas *bendradarbiaujantis ir koordinuotas paslaugų modelis*, kuriame apjungiami kiekvienos grupės specialistų pastangos ir unikalūs įgūdžiai (Mundschenk & Simpson, 2014).

Tyrimo tikslas. Teoriškai pagrįsti socialinio pedagogo svarbą teikiant pagalbą jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams, turintiems elgesio ir emocijų sutrikimų bendrojo ugdymo mokykloje.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Pagrindiniai teiginiai. Ugdant elgesio ir emocijų sutrikimų turinčius vaikus, svarbiausia yra nustatyti jų poreikius, analizuoti veiksmus, lemiančius pageidaujamą ir nepageidaujamą elgesį, numatyti bendros pagalbos veiklos strategijas ir jų kryptingai laikytis. (Barkauskienė, Zacharevičienė, 2019). Socialinis pedagogas ugdydamas vaikų socialinius įgūdžius prevenciškai užkerta kelią netinkamo elgesio atsiradimui, lavindamas jų socialinius įgūdžius. Stepanovas, Juozaitytės, Stasiūnaitės (2010) nuomone, dažniausiai socialinio pedagogo darbe ugdomi bendravimo įgūdžiai (*mokėjimas paklausti, išklaudyti, išreikšti savo nuomonę, konstruktyviai spręsti konfliktus, užmegzti tarpusavio ryšius*), asmeniniai įgūdžiai (*kritinio mąstymo, streso įveikimo, atsipalaidavimo, laiko planavimo, sveikos gyvensenos, mitybos, adekvataus savęs vertinimo, asmeninės patirties analizės ir vertinimo ir kt.*), bendradarbiavimo įgūdžiai (*sugebėjimas prisiiinti atsakomybę, sugebėjimas pasidalinti atsakomybe su kitais, sugebėjimas dirbti komandoje ir kt.*). Socialinio pedagogo vaidmuo yra ypatingai svarbus dirbant su elgesio ir emocijų sutrikimų turinčiais vaikais, nes jo veikla apima socialinio ugdymo funkciją, vaiko asmenybės formavimąsi, padeda vaikui prisitaikyti socialinėje aplinkoje lavindamas vaiko asmeninius, bendravimo bei bendradarbiavimo įgūdžius, teikia įvairiapusę pagalbą įtraukdamas ir kitus ugdymo įstaigos bendruomenės narius, vaiko šeimos narius, kuria išorinį pagalbos vaikui tinką, sistemina pagalbos vaikui procesą, telkia komandą, gerina mokyklos emocinį mikroklimatą, vykdo ankstyvąją intervenciją. Taip pat prevenciją, nukreiptą į pozityvaus elgesio skatinimą, atlieka vadybininko, tarpininko, konsultanto funkcijas. Socialinis pedagogas teikia individualią pagalbą vaikui, turinčiam elgesio ir

emocijų sutrikimų, pasitelkdamas ugdančius pedagogus.

Išvados. Socialinio pedagogo veikla apima socialinio ugdymo funkciją, vaiko asmenybės formavimąsi, pagalbą vaikui prisitaikyti socialinėje aplinkoje, lavinant asmeninius, bendravimo bei bendradarbiavimo įgūdžius, teikiant įvairiapusę pagalbą įtraukiant ir kitus ugdymo įstaigos bendruomenės narius, vaiko šeimos narius.

ĮTRAUKIOJO UGDYMO MODELIAI

Ilna Klanienė
Klaipėdos universitetas
Kristina Rutienė

Labdaros ir paramos fondas Dvasinės pagalbos jaunimui centras

Įvadas

Temos aktualumas. Visuomenėje vykstantys demokratėjimo procesai skatina ir specialiojo ugdymo pokyčius. Vis didesnis dėmesys kreipiamas į visų vaikų, tame tarpe ir specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų (toliau - SUP), nediskriminavimo teisės užtikrinimą. Tokiu būdu pereinama prie įtraukiojo ugdymo idėjos įgyvendinimo. Įtraukiojo ugdymo koncepcija reikalauja sukurti ugdymo įstaigą visiems vaikams, bet ne tiek įtraukiant įvairias mažumas į daugumos ugdymo(si) įstaigą, kiek formuojant iš principo naują, socialinę ir kultūrinę prasmę įvairią ugdymo įstaigą, kurios tikslas yra visavertis vaikų dalyvavimas ugdymo procese, (Petrulytė, 2015, Kunskienė, 2018). Taigi tampa aktualu kurti ir įgyvendinti įtraukiojo ugdymo modelius.

Tyrimo problema. Kokie galimi įtraukiojo ugdymo modeliai švietimo sistemoje, atsižvelgiant į šalies, mokyklos kontekstą?

Tyrimo tikslas. Apžvelgti įtraukiojo ugdymo modelius, išskiriant jų stipriąsias ir silpnąsias vietas.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė.

Pagrindiniai tyrimo rezultatai

A. Galkienė (2021) išskiria tris įtraukiojo ugdymo modelius: *integracija, specialusis įtraukusis, universalus dizainas ugdymui*.

Integracijos modelis		Universalus dizainas ugdymui		Specialusis įtraukusis modelis	
Stipriosios pusės	Silpnosios pusės	Stipriosios pusės	Silpnosios pusės	Stipriosios pusės	Silpnosios pusės
SUP vaikams suteikiama teisė mokytis bendrojo ugdymo įstaigose	Vaikai priskiriami daugumai ir mažumai, tai sąlygoja stigmatizaciją.	Aprėpiama visos mokinių grupės poreikių ir polinkių įvairovė	Kai pedagogai stokoja kompetencijos diferencijuoti ugdymą, likusiems yra traktuojamas kaip problema ir skatina įtampos bendruomenėje.	Apjungiami į visumą bendrojo ir specialiojo ugdymo elementai	Specialistų ir pedagogų vaidmenys realizuojami funkcionali atskirose veiklose.
Suteikiama teisė visiems vaikams gyventi savo šeimoje	Ugdymo programos rengiamos homogeniškomis mokinių grupėmis, orientuojantis į „vidutinį“ vaiką, tai sudaro SUP mokiniams klaidūs kokybėsškai svokti turinį ir pademonstruoti savo žinias.	Vaikai ugdymo procese įgyja žinių ir gebėjimų saviti būdu	Tiesiogine suaugusio žmogaus pagalba gali tapti vaikui barjeras dalyvauti bendrojo ugdymosi patirtyje.	Mokiniai mokosi naudodami iš anksto numatytas, jų poreikius atitinkančias užduotis. Kai kurie mokosi kartu su padėjėju.	Ugdymas, grindžiamas homogeniškių grupių ugdymo pagrimdu negali atlepti visų mokinių poreikių ir yra priimanas nedidelei mokinių daliai.
SUP vaikai įgyjo teisę gauti pagalbą, tėvai galinys rinktis įstaigą	Ribojamos galinys dalyvauti bendrojo veiklose su bendraklasiais	Ugdymo tikslai siejami su mokinių gebėjimų supratu ir valdyti savo ugdymosi procesą, siekiant numatyto rezultato.		Mokytojų ir specialiųjų pedagogų turi daugiau kompetencijos ugdyti vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių.	Mokiniai supranta, kad kai kurie vaikai negali dirbti be suaugusiųjų pagalbos, todėl laikomi „silpnais“ klaseje.
Prisiplėte visų mokinių žinios apie SUP žinomes	Įtraukties procesai yra skatinami išorinėmis priemonėmis (teisėmis reglamentavimas, visuomeniniai judėjimai).	Ugdymo diferencijavimas yra nukreiptas ne į ugdytinių išskaidymą į tam tikras grupes, o veiklų įvairovės sukūrimą, kur kiekvienas gali surasti savo veikimo būdą, siekdamas to paties tikslo kartu su kitais.			Praktikoje mokomasi toje pačioje fizineje erdvėje, tačiau socialiais ir emocinė distancija gana didelė, todėl formuojasi vidinės segregacijos struktūros.

Išvados

Dabartinė praktika rodo, kad prioritetai teikiami specialiajam ugdymui, todėl įtraukiojo ugdymo kokybė siejama ne su mokytojų kompetencijos tobulinimu, o su *specialiųjų pedagogų ir mokytojų padėjėjų skaičiumi ir pagalba*.

Ugdymas turi tenkinti visų be išimčių vaikų poreikius, ne planuojant individualią pagalbą, o konstruojant ugdymo programą taip, kad ji atlieptų visų vaikų poreikius. Mokytojas į vaikų įvairovę turi atsižvelgti per visą ugdymo procesą: planuodamas, organizuodamas ugdomąją veiklą, suteikdamas vaikams grįžtamąjį ryšį apie pasiekimus. Tai svarbu įgyvendinti universalus dizaino ugdymui modelį atliepiančių visų vaikų skirtingus poreikius, mokymosi tempą ir stilių.

AR SVARBUS LAŠELIS GĖLĖS ŽIEDE?

Edita Kučinskienė

Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Tarpinstitucinio koordinavimo grupės vadovė
Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatore

Įvadas

Temos aktualumas. Koks ateina vaikas į mokyklą?

Nepaklusmus

Bijantis

Prieštaringas

Nepatogus

Kitoks

Ieškantis supratimo

Nuoširdus

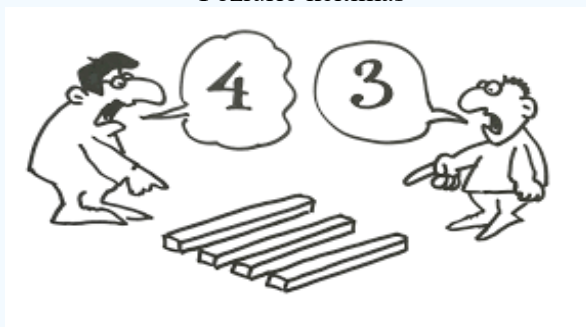

Iššūkiai ir galimybės, ruošiantis įtraukiamajam ugdymui

- ✚ Mokymosi kokybė,
- ✚ Saugumo užtikrinimas visiems vaikams,
- ✚ Bendruomenės paruošimas įtraukčiai,
- ✚ Mokytojo dėmesys vaikui, turinčiam sunkumų,
- ✚ Mokytojų parengimas,
- ✚ Saugus vaiko, kuris turi sunkumų, integravimas į bendrąją ugdymo sistemą,
- ✚ Pagalbos specialistų trūkumas.

Pagrindiniai teiginiai.

Požiūrio keitimas

Individualaus pagalbos plano sudarymas:

- ✚ Bendradarbiavimas su švietimo pagalbos specialistais,
- ✚ Bendradarbiavimas su institucijomis,
- ✚ Gydytojų rekomendacijos,
- ✚ Bendradarbiavimas su tėvais,
- ✚ Bendruomenės paruošimas.

Išvados. Būtinai vaiko įtraukimas į pagalbos plano sudarymą:

!!! vaiko nuomonės iš klausymas, „aš noriu turėti draugų“, „Jei neturėčiau savo nuomonės, tai su viskuo sutikčiau...“, „Aš pats pasirinksiu, ką noriu, nes pats geriausiai žinau, kas man patinka“, „Aš pasikeisiu tada, kai mokytojo požiūris pasikeis į mane“, „Patys surašė, o mane neklausė“.

PATYRIMINIO IR STEAM UGDYMO METODŲ TAIKYMAS PLĖTOJANT ĮVAIRIŲ VAIKŲ KŪRYBINIUS GEBĖJIMUS

Sonata Laicėnė

Biržų mokykla – darželis „Vyturėlis“

Įvadas

Temos aktualumas. Projekto *Pažinkime gimtąjį Biržų kraštą* uždaviniai: sudaryti vaikams galimybes pažinti ir aktyviai tyrinėti artimiausius Biržų krašto objektus, t.y. kraštovaizdžius, augalus, statinius, paminklus ir kt; skatinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojus ugdymo procese taikyti patyriminį ugdymo metodą, STEAM ugdymo strategijas; plėtoti ugdymo įstaigų kūrybinį bendradarbiavimą ir dalijimąsi gerąja darbo patirtimi, taikant inovatyvius ugdymo metodus.

Projekto tikslas. Domėtis ir pažinti gimtąjį Biržų kraštą, taikant patyriminio ir STEAM ugdymo strategijas.

Projekto uždaviniai:

- sudaryti vaikams galimybes pažinti ir aktyviai tyrinėti artimiausius Biržų krašto objektus, t.y. kraštovaizdžius, augalus, statinius, paminklus ir kt;
- skatinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojus ugdymo procese taikyti patyriminį ugdymo metodą, STEAM ugdymo strategijas;
- plėtoti ugdymo įstaigų kūrybinį bendradarbiavimą ir dalijimąsi gerąja darbo patirtimi, taikant inovatyvius ugdymo metodus.

Projekto dalyviai: „Kodėlčiukų“ grupės vaikai. Projekto potėmės „Tiltai“ numatyti uždaviniai: matuoti tiltų ilgį, naudojant įvairias matavimo prietaisus; perteikti aiškią matematinę informaciją apie tilto ilgį (rinkti, fiksuoti, vaizdinėmis priemonėmis iliustruoti); klasifikuoti ir suskirstyti tiltus pagal ilgį; pasirinktu būdu pristatyti savo ir grupės surinktus duomenis.

TILTŲ MATAVIMAS VYKO:

- naudojant sąlyginį matą;
- žingsniais;
- naudojant žingsniamatį,
- naudojant telefoną, planšetę.

REZULTATŲ FIKSAVIMAS

Refleksija:

- vaikai aplankė 13 tiltų, sužinojo per kokias upes ar ežerus jie pastatyti;
- suskaičiavo, kiek iš viso yra tiltų per Apaščios upę, juos išmatavo;
- sužinojo, kad tilto ilgį galima išmatuoti lazdele, žingsniais ir žingsniamačiu;
- klasifikavo ir suskirstė tiltus pagal ilgį;
- sužinojo, kad Biržuose yra ilgiausias pėsčiųjų tiltas Lietuvoje, kurio ilgis 525 m.;
- fiksuojant duomenis naudojo skaitmenines priemones ir išmoko nuskaityti QR kodus.

Išvada. Projektas skatina vaikus bendradarbiauti, dirbti komandose, pasiskirstyti veiklas, nes bendra draugiška atmosfera, įtrauki socialinė aplinka, į vaiką orientuotas požiūris, vaikams tinkama fizinė aplinka, visiems vaikams tinkama ugdymosi medžiaga, visiems sudarytos bendravimo galimybės, įtraukis ugdymosi aplinka, – visa tai laikoma svarbiais ir būtinais kasdienio pedagoginio darbo elementais. Įtraukis ugdymas laikomas kokybišku ugdymu kiekvienam vaikui, todėl šiuo projektu buvo siekiama, kad kiekvienas vaikas turėtų aktyvaus dalyvavimo kasdienėje grupės veikloje galimybių, kad jam būtų sudaromos visapūsės galimybės ugdytis.

INOVATYVAUS UGDYMO SISTEMA *STEAM* KIEKVIENAM VAIKUI

MOKANTIS MATEMATIKOS

Rita Sendrienė, Eglė Noreikienė

Klaipėdos r. Kretingalės pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyrius

Įvadas

Temos aktualumas.

Kodėl svarbu mokytis matematikos?

- ✚ vaikai turi įgimtų gabumų matematikai ir juos nuosekliai lavinant ikimokykliniame amžiuje, galima pasiekti puikių rezultatų;
- ✚ ugdant matematikos vaizdinius, vystosi loginis mąstymas;
- ✚ atliekant matematinės užduotis, auga vaiko pasitikėjimas savo jėgomis ir taip skatina vaiko norą mokytis;
- ✚ ankstyvas matematikos mokymasis daro įtaką raštingumui, palengvina skaitymo problemas.

Vaikas noriai imasi malonios veiklos, kurioje veikia pats!

Matematika? Matematika!

Tikslas: supažindinti ir formuoti matematinio ugdymo pradmenis ikimokyklinio amžiaus vaikams (3-5 m.) per *STEAM* veiklas.

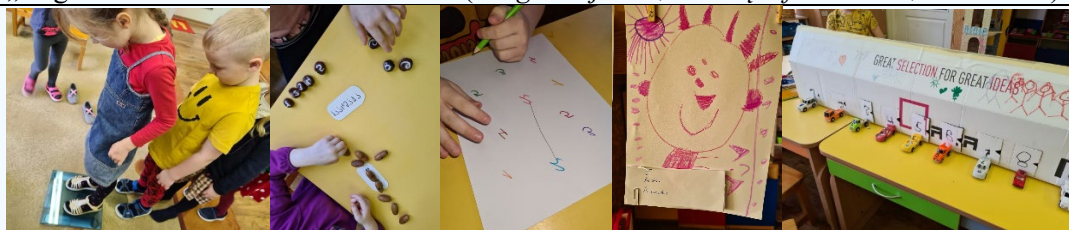
Uždaviniai:

- ✚ tyrinės geometrines figūras, sukaups žinių apie joms būdingus požymius.
- ✚ Įtvirtins skaičių sakytines ir rašytines žinias, pasikartos spalvų pavadinimus.
- ✚ Pajus svorio ir tūrio skirtumus, įvairius matavimo būdus.
- ✚ Lavins ir plėtos mąstymo operacijas bei erdvinį mąstymą, pastabumą.
- ✚ Pasikartos erdvinės sąvokas: kairė, dešinė, virš, po, viduryje, daugiau, mažiau, didesnis, mažesnis etc.
- ✚ Lavins smulkiają motoriką.
- ✚ Jaus pasididžiavimą savo galimybėmis, o žaisdamas patirs džiugias emocijas.

Svarbu - aplinka, kuri skatina veikti. Įstaigoje kuriama vaikams jauki aplinka, yra priemonės, kurios padeda vaikams įsiminti spalvų pavadinimus, skatina tyrinėti, rūšiuoti, grupuoti daiktus, supažindina su skaitmenimis ir jų sandara.

Pažinkime geometrines figūras: karpoma ir klijuojama iš geometrinių figūrų; Įtvirtinamos spalvos, palyginami dydžiai – skritulys didesnis/mažesnis ir pan. Žaismingai naudojant kasdienes medžiagas kaupiamos reikiamos žinios apie figūroms būdingus požymius, lavinamos ir plėtojamos mąstymo operacijos bei erdvinis mąstymas, pastabumas, skaičių sakytinės ir rašytinės žinios. Mokoma vaiką lyginti (viską, kas jį supa), spėlioti: kas sunkesnis, didesnis, platesnis ir t.t. Gaminamas maistas su vaiku: jis matuoja, pila, maišo, kalba apie tūrį, svorį ir pan. Šviesos stalo pagalba pritraukiamas vaiko dėmesys, sužadinas smalsumas ir stimuliuojama protinė veikla. *STEAM* - daug pojūčių ir netikėtumų! „Negali būti nuobodžios matematikos“ (*Edsger Dijkstra, olandų informatikas, inžinierius*)

KALBOS SUVOKIMAS – KITAKALBIO VAIKO KELIAS Į KOMUNIKAVIMO

KOMPETENCIJĄ

Daiva Sruogienė

Valensijos (Ispanija) lietuvių bendruomenės pirmininkė, mokytoja

Rasa Braslauskienė

Klaipėdos universitetas

Įvadas

Temos aktualumas. Jasovičienė, Dautaras (2008) pažymi, jog daugiakalbių vaikų komunikavimo gebėjimų ugdymui keliami lygiaverčiai tikslai kaip ir vienakalbiams vaikams. Geriausiai vaikai šnekamosios kalbos išmoksta natūralioje aplinkoje, kasdienių buitinių situacijų apsuptyje, žaisdami vaidmenų žaidimus, kuriuose vartojamas dialogas: jie kalbasi žodžiais, kūno kalba, tiesiogiai viską sėdami su veiksmis, konkrečiais daiktais. Kalbą vaikai supranta iš aplinkoje esančių simbolinių ženklų, signalų, matydami vadinamus daiktus, veiksmus. Nedidelė dalis vaikų turi problemų mokantis kalbų (*Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015, p. 12– 13*). Mazolevskienė (2006) pateikia kitakalbių vaikų lietuvių kalbos gebėjimų ugdymo modelį, kuris patvirtina prielaidas, kad: a) kalbine sąveika grįsta ugdomoji veikla yra veiksminga priemonė vaikų kalbinių gebėjimų ugdymui; b) „komunikacinis kalbos gebėjimų ugdymo metodas skatina kalbinių komunikacinių sistemų taikymą, intensyvina keitimosi informaciniais ženklais (kalba, vaizdais, gestais, mimika, judesiais, daiktais) suvokimo procesą“. Yra rekomenduojama, kad kalba būtų aiški, vartojami trumpi sakiniai, frazės pakartojamos kelis kartus, kalbėjimas sustiprinamas gestais, mimika, pasitelkiama vaizdinėmis priemonėmis ir pan. Vaikas nuolat girdėdamas šnekamąją lietuvių kalbą palaipsniui ją natūraliai įsisavina, tačiau natūralu, kad kurį laiką gali ja nekalbėti pats. Vaikai labai greitai įgyja tokius įpročius kaip pasisveikinti, atsisveikinti, dainuoti dainelės, atlikti ritminius žaidimus kita jiems kalba. Tokie taikomi ugdymo būdai vaikams atrodo žaismingi ir juos motyvuoja mokytis kalbos. Patirdami mokymosi džiaugsmą, vaikai dar smalsiau ir stropiau mokosi kalbos.

Tyrimo tikslas. Teoriškai atskleisti kalbos suvokimo kaip kitakalbio vaiko kelio į komunikavimo kompetenciją aspektus. **Tyrimo metodai.** Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Pagrindiniai teiginiai. Kitakalbiams mokytis mokomosios kalbos yra įdomu, į tai žiūrima kaip į nuotyki, o motyvaciją sustiprina tokios išorinės priemonės kaip pagyrimai, paskatinimai. Frolovaitė (2020) pažymi, kad svarbu skatinti vaikus ne tik atsiminti ir atkartoti žodžius, tekstus, bet akcentuoti vartojamas formuluotes, praversiančias reikšti mintis, sudaryti trumpus sakinius, kurti dialogus. Skatinama nuolat vaikus padrąsinti, pasidžiaugti jų kalbiniais gebėjimais, pasiekimais ir pan. Taip pat autorė išryškina, kad svarbu skatinti gabesnius, greičiau kalbos išmokstančius vaikus padėti vertėjauti arba padėti bendraamžiams su užduotimis. Svarbu negesinti iniciatyvos, nes tai dar labiau motyvuoja daryti kalbinę pažangą ir paspartina bei palengvina komunikaciją su kitais vaikais. Atsižvelgiant į pagrindinius kitakalbių vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymo aspektus, dera išskirti pagrindinius komunikacijos kompetencijai ugdyti naudojamus metodus ir priemones: skaitymas, rašymas, pasakojimas, pasakų kūrimas, įvairios pratybos - užduotys, inovatyvūs ugdymo(si) metodai. Geriausiai vaikai šnekamosios kalbos išmoksta natūralioje aplinkoje, kasdienių buitinių situacijų apsuptyje, žaisdami vaidmenų žaidimus, kuriuose vartojamas dialogas: jie kalbasi žodžiais, kūno kalba, tiesiogiai viską sėdami su veiksmis, konkrečiais daiktais. Kalbą vaikai supranta iš aplinkoje esančių simbolinių ženklų, signalų, matydami vadinamus daiktus, veiksmus.

Išvados. Kitakalbiai vaikai susiduria su kalbinės integracijos iššūkiais; kitakalbių vaikų komunikavimo kompetencijos ugdymas apima tokius aspektus kaip: kalbos mokymasis natūralioje aplinkoje „panardinimo“ būdu, skatinimas ir motyvavimas kalbėti mokomąją kalbą, pasitelkiant vizualizavimą, dailės technologijas, muziką, įvairias žaidimų formas, vaikų patirtis ir pan..

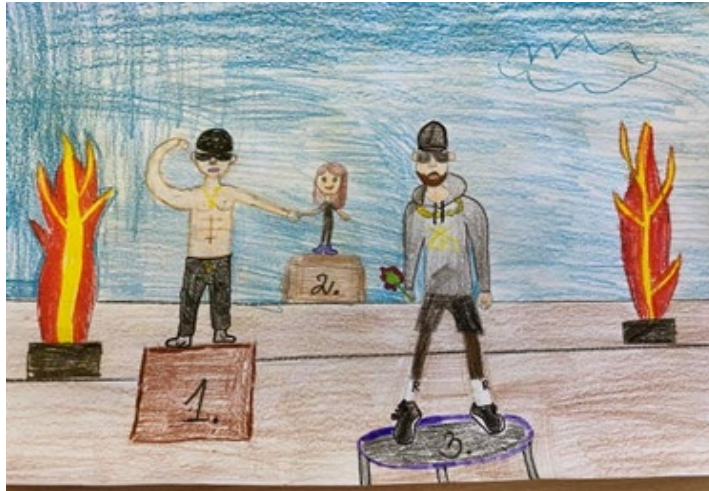
Mila Rukaitė 7 m. (mokytoja J. Didžiūnienė, Klaipėdos *Saulutės* mokykla-darželis)

Viltė Radvilė Bžėskytė 7 m. (mokytoja E. Turauskienė, Palangos sanatorinė mokykla)

Elisabeta Petruokaitė 9 m. (mokytoja M. Kikilienė, Valensijos neformaliojo ugdymo mokykla *Lituanica*)

Eliza Anna Melne 10 m. (mokytoja V. Raziūnienė, Rygos lietuvių vidurinė mokykla)

Vasarė Jurevičiūtė 7 m. (mokytoja V. Volkvičienė, Klaipėdos lopšelis-darželis Švyturėlis)

Klaipėdos universiteto leidykla

4-ojo tarptautinio forumo „Teisė būti sveikam ir laimingam“ mokslinių straipsnių rinkinys
„Mokomės gyventi įvairovėje“.

Mokslinių straipsnių rinkinys (Elektroninis leidinys)

Sudarė: prof. dr. Rasa Braslauskienė, doc. dr. Reda Jacynė

Klaipėda, 2023 06 28. Apimtis 8,5 sąl. sp. l.

Klaipėdos universiteto leidykla, Herkaus Manto g. 84, 92294 Klaipėda